

1848-49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Az orsz. tört. ereklye-muzeum és a honvéd-egyletek hivatalos közlönye.	Felelős szerkesztő: KUSZKÓ ISTVÁN az orsz. tört. ereklye-muzeum igazgató öre.	A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az orsz. tört. ereklye-muzeum igazgató öre czimére küldendők.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.	Előfizetési díjak: $\frac{1}{4}$ évre 1 frt, $\frac{1}{2}$ évre 2 frt, egy évre 4 frt.	A m. posta-takarékpénztár claering- és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma: 3213.

A magyar önvédelmi harcz félszázados jubileuma.

A magyar önvédelmi harcz ereklyéinek és történelmi adalékainak összegyűjtésére, feldolgozására és megőrzésére az országban alapszabályszerű szervezettel legelőször alakult orsz. történelmi ereklye-muzeum egyesület Kolozsvárt már elkészítette a daliás idők félszázados jubileumának méltó megünneplésére szolgáló programjának tervezetét.

E programba felvett akció az egész országra kiterjed.

Programjának részletei összeállításánál számot vetett a jelenleg fennálló helyzettel is, a mely a társadalom jelentékeny tényezőit, egyes nemzeti ünnepeken való tényleges részvételtől itt-ott visszatartja.

Erre való tekintettel, programját úgy állította össze, hogy annak kivitelénél a haza minden hű fia *pártkülönbség nélkül*, minden habozás mellőzésével részt vehet és közre munkálhat.

A program egyrésztől kegyelettel adózik a multnak, semmi tekintetben nem érinti a jelen küzdelmeket; a multak nagyságán, a jelesek, hősök és vértanuk életén és példáin lelkesülő, erős, hatalmas, *nemzeti állam* miniatúr képe tárul annak czélzataiból elé. A programot alább bő kivonatban közöljük:

1. Márczius 15. megünneplése.

a) kiadja az országban legelőször alakult kolozsvári márcz. 15. állandó bizottság 25 évi ünnepélyeiről össze állított emlékbeszédeket és kiválóbb alkalmi költeményeket egy kötetben, vázlatosan ismertetve a 25 év alatt lefolyt ünnepeket és az Erdély és Magyarország egyesítésének emlékére felállítandó *Unió* szoborra befolyt gyűjtés eddigi eredményét.

b) az 50 éves évforduló emlékére érmekeket veret.

c) miután a *névmagyarosítások kezdete* e naphoz

fűződik, a nem magyar nevű hazafiakat felhívja, hogy ez 50. évforduló emlékére mindenki magyarosítsa meg a nevét; e tekintetben a szükséges támogatásra felkéri az illető tényezőket is.

A névmagyarosítási folyamat a két jubiláris évfordulón szakadatlanul és hatványozott mértékben kell, hogy történjék. Márczius 15-ike lesz ennek a bevezetője. E nap emlékére a Hivatalos Közlöny több ezer névmagyarosítást kell, hogy közöljön.

d) a budapesti Pilvax kávéház helyén levő épület, valamint a kolozsvári redoute épülete a 12 pont, illetve az unió kimondásának emlékére, emléktáblával ellátandó.

2. Csaták és kiválóbb események évfordulói.

Ezek megünneplésénél a következőkre terjed ki a muzeum-egyesület akciója:

a) hogy a kiválóbb események helyei az évforduló alkalmával tartandó ünnepélyeken felkerestessenek, felavattassanak.

b) a mennyiben épületekhez fűződik ily események emléke, az épületek emléktáblával jelöltessenek meg. Csata helyek, vagy más, a szabadban lefolyt kiválóbb események helyei egy helyi ünnepélyvel felavattassanak. A létesítendő emlékoszlop vagy szobor felállítására gyűjtés kezdeményezendő. E gyűjtés eredménye évről-évre növelendő. *Szobor*, vagy *emlékoszlop* felállíthatása, valamint minden évben az ünnepély megtarthatása s a felavatott helyhez való zarándokoláshoz vezető ut használati joga az évforduló alkalmából s ennek emlékére *telekkönyvvileg biztosítandó*, a jövő számára.

c) a felállítandó emlék helyére az 50 éves évforduló emlékére *élő fák* ültetendők.

3. A nagy idők jeleseinek kitüntetése.

A nagy idők jelésebb férfiai közül azokat, a kik lelkes buzgalommal munkálkodtak a szabadságharcz

után is a nemzeti és társadalmi ügyek elővitelén, a kik az önvédelmi harc történeti adatai összegyűjtése körüli munkában buzgolkodtak és áldoztak, a kik bajtársaik sorsát a honvéd egyletekben lelkesen felkarolni igyekeztek, a kik végre történelmi ereklye muzeumunk megalapítása, megalkotása, fejlesztése, gazdagítása körül maradandó becsű munkásságot fejtettek ki, a muzeum-egylet *tiszteletbeli* tagokká választja. A tiszteletbeli tagok képeit festményben, vagy reliefben elkészíteti. E képeket a létesítendő *Pantheonban* helyezi el. Mindenik kép alatt tömör szövegezésben tábla fogja elmondani a kitüntetett egyénnek, hazafias munkálkodás terén kifejtett működését. E kegyeletes és a hazafias érzés ápolására szolgáló intézkedéssel a jövő nemzedék megismeri a nagy idők jeleseinek tetteit s e példák hasonló cselekedetek teljesítésére fognak ösztönzésül szolgálni. A nagy idők Pantheonja részére a tisztb. tagok választása több ünnepi közgyűlésen fog történni. (Milleniumi közgyűlési határozat. Lásd Történelmi Lapok 1896. évf. 188. lap.) A tiszteletbeli tagságról szóló diszes emlék levél a nagy események évforduló ünnepein fog ünnepélyesen központi képviselő mellett átnyújtani.

4. Pantheon.

Az 50 éves évforduló emlékére a nagy idők kiválóbb férfiainak *Panthona* felépítésére *adományok*, vagy *végrendelkezések* útján hagyományok teendők. A kivétel a kolozsvári orsz. történelmi ereklye-muzeum részletesen kidolgozott terve szerint történjék.

5. Az önvédelmi harc története.

Indittassék szélesebb körű akció, hogy a magyar önvédelmi harcnak minden mozzanatára a történelmi adalékok összegyűjtessenek. Az összegyűjtött adalékok kellő gondnal és lelkiismeretességgel feldolgoztassanak. A feldolgozott anyag közre adassék s gondoskodás történjék arra nézve, hogy a magyar önvédelmi harc története évről-évre, emberöltőről-emberöltőre a nemzet fiai, leányai között kellőképen fenntartassék. Ily történeti munkák kiadására alap gyűjtendő.

6. Honvédek segélyezése.

„*Tiszteletjétek a közkatonaikat*“ Petőfi 1848. végén Debreczenben irt figyelmeztetése minden hazafit át kell hogy hasson az 50. évforduló alkalmából. Ott, a hol az állam, az orsz. honvédegyező egylet és a helyi honvédegyelet, a nyomort, a nagy idők segélyezésre méltó katonájától eltávolítani nem tudja, a társadalom kell,

hogy intézkedjék. Mindazokon az ünnepélyeken, a melyek kapcsolatosak a nagy időkkel, meg kell emlékezni a nagy idők katonáiról is.

7. Vidéki körök.

A muzeum vidéki körei az alapszabályok 12 §-a értelmében az 1898. év két első havában megalakulnak s a jubiláris ünnepélyek keresztülvitelére szükséges működést teljesítik, a megállapított működési program szerint.

Figyelmüket különösképen kiterjesztik a muzeum fenntartására és nevelésére megkivántató *erő* gyűjtésére.

8. Arczképek, emlékek.

A nagy idők szereplőinek arczképei, emlékei összegyűjtése iránt a vidéki körök részéről a legszorgosabb akció indítandó.

E tárgyban a hazafias és buzgó működésre a hazai festők és fényképészek is felkéretnek.

9. A nagy idők emlékei a párisi világiállításon.

A magyar önvédelmi harc két jubiláris évének leteltével a nagy idők kiválóbb emlékei, a jelesebb tényezők arczképei, magyarító térképek és áttekintést nyújtó kimutatásokkal be fognak mutattatni a párisi világiállításon egy gondosan összeállított, csoportos tárlatban. A kiállítás szervezését, mint alapszabályokkal bíró testület a történelmi muzeum központi igazgatósága, a vidéki körökkel s rokongyűjtemények intézőivel eszközli. E tárgyban a hármonikus működésre megkeresést intéz a rokon testületek intézőihez is.

Honvédek gyűlése.

A kolozsvári és kolozsmegyei 48-as honvédek közgyűlést tartottak december 5-ikén a tornavivoda nagy termében. Jelenvoltak 33-an. — Elnökölt Szabó Sámuel, jegyzett Nagy Pál. — Az elnöki megnyitó meleg részvétellel emlékezett a választmány egyik érdemes tagjának *Spaller Károly* 11-ik z.-alji volt tizedesnek nov. 21-ikén történt elhunytáról, kinek temetésén az egylet testületileg résztvett. Jelenti elnök, hogy az egylet képviselőjében megjelent julius 31-ikén Segesvárt, a Petőfi-szobor leleplezi ünnepén, továbbá mint küldött Kódöböcz Károly bajtárssal okt. 22. 23-ikán Budapesten tartott országos honvédgyűlésen, hol az elhunyt Péchy Tamás helyébe rendes elnökké választották báró Podmaniczky Frigyest, tiszteletbeli elnökké báró Liphay Bélát.

Az országos közgyűlés foglalkozott a szabadságharc jövő évi 50 éves évfordulójának megünneplésével, a rész-

letek kidolgozását a választmányra bízta; azon régibb sérelmekre nézve, melyek az öreg honvédek igazolása és ségélyezése körül még mindig feunállanak: utasította közgyűlés a központi választmányt, hogyha új évig a miniszterelnök urnál többször sürgetett orvoslást meg nem nyeri, terjesszen folyamodást a magyar országgyűléshez.

A választmány kilépő felerészét, köztük Szigeti Miklós ezredest és Albach polgármestert újra megválasztották; új választmányi tag lett Spaller helyébe Kődöböcz Károly. Alelnökök maradtak Biró József és Nagy Lajos, pénztárnok Mamicza János.

Megütkezésel értesült a honvédközgyűlés azon polgármesteri átiratról, mely hivatkozva b. Bánffy miniszterelnök f. évi november 12-ikén kelt rendeletére, kéri törzskönyvünket és igazolási iratainkat hivatalos *leszámolásra* és a miniszterelnöki irodának való *felküldésre*. — A közgyűlés támaszkodik az egylet megerősített alapszabályára, melyeket soha meg nem sértett; arra a tényre, hogy törzskönyvünknek és levéltárunknak kezünkben való kivétele

nem egyéb, az egylet leleplezett felosztásánál, melyet éppen egy hazafiakból alakult kormánytól sem nem várt, sem nem érdemelt volna: az irományok átadását méltatlankodva elutasítja.

Tudomásul veszi a honvédközgyűlés az Emke által kezelt Veress Ferencz-féle alapítvány 29 frt 35 kr. kamatainak szűkölködő bajtársaink közt való kiosztását s köszönetet mond azon nemes szívü emberbarátoknak, kik időnkénti adományaikkal lehetővé teszik, hogy nyomorral és nélkülözésekkel küzdő öreg honvédeinken és özvegyeiken valamit segíthessünk.

Poszler Gyula polgársársunk, a Vasvári-émlékalap pénztárnoka benyújtja a pénztárhoz tartozó irományokat, miután a begyűlt pénzt már régebben átadta az ereklyemuseum igazgatóságának. Eddigi fáradozásaiért köszönet és elismerés szavaztatik. — Hasonlóképp jegyzőkönyvi köszönet szavaztatott Kuszko Istvánnak, a „Tört. Lapok“ szerkesztőjének a 48-as honvédség ügyei körül kifejtett állandó buzgalmaért.

TÁR CZA.

Három világrészben.

Biró Ede honvéd-örnagyi emigrációi naplója.

— 7. közlemény. —

El a világba.

(Indulás Kiutahiából. — Hajóraszállítás Gömleken. — Smyrna. — Búcsú Ázsiától. — Malta szigetén. — A gibráltári szorosban. — Angol földön. — Fogadtatásunk. — Tárgyalások Amerikába szállítatásunk ügyében. — Londoni magyar vendégeink. — Indulás az Újvilágba. — A tengeri út kellemségei és keservei. — Almádi, az aladmirális. — Megérkezés New-Yorkba. — Az emigránsok küzdelme és nyomora. — Kossuth érkezése és ünnepeltetése.*)

Fockerné és Almádi, mióta tengeren vagyunk csak két, illetve egy izben hagyták el ágyukat, szélszélben fedélzetre jöve; holott mi többen viharkor segítünk dolgozni a matrózoknak — vigan dalogatva, a mi a hajón levőknek nagyon tetszett. Almádit csúfságból *Admirál*-nak neveztek el. Meghallá valahogyan hajóskapitányunk e kifejezést egy hölgytől, mire a kapitány díszbe vágja magát s tisztjeivel, orvosával együtt tisztelni megy az aladmirálishoz, tolmácsot is vivén magával. Ez aztán felvilágosította őt tréfánk felől, de a jéghideg embernek úgy megtetszett ez az élczünk, hogy *kollégájának* mindennap ételt-italt küldött asztaláról, a mi a magyar admirálist még inkább ágyhoz köté. Fockerné majd mit sem evett az egész úton híg tojásos kivül, a miért férje egyszer imígy fejezé ki magát: „enyém feleségem eszik anyit, mint madár, mégis vastag, kövér, mint ökör“ New-Foundland közelében vetvén föl utóviharunk bennünket, több czethalat láttunk már néhány nap óta. Gyönyörű ezek vízijátéka a mint orrukból szökőkút módjára lövellik fel a márványszínen tündöklő vizet; de még

szébb csendes éjjel a tenger foszforeszkáló csillogása, kivált a hajó oldalai mellett és faránál, a mentőkötél vonalában.

Tegnap, aug. 1-én este tudatá velünk dr. Howe, hogy holnap New-Yorkba érünk, a mit az is igazol, hogy ma védhajós (pilot) jött elénk csolnakban, s csakugyan meg is érkezünk szombati napon. Felséges szépen fekszik ez a város, bármely oldalról közelítsék meg, mint mondák; mi csakugyan igen szépnek találtuk, de ma hajónkról nem volt szabad távoznunk, holnap pedig, mint halljuk, mit sem lehet tenni, mert *vasárnap*, s azt itt is úgy megünneplik, mint Angolhonban: se zene, se vigalom, se munka, se kereskedés, csak templomok látogatása és mély csend, még a színházak is zárva.

New-York, aug. 4-én, hétfő.

Kifizetvén Howe kapitány számunkra Southamptonban átvett pénzünket, elbúcsúztunk a hajótól, lakást keresni menvén a városba. Rendkívül megleptek mindnyájunkat a városban szanaszét járó lóvonatú kocsi. Mily nehéz boldogulni ha beszélni nem tud az ember, újból tapasztaltam itt, de végre szállást csak leltem. Annyi ezer a mindenünnen ideérkezők száma naponta, hogy észre sem veszik ha 5—600 ember jön a városba. Azért velünk sem törődött senki. Munkát keresni jártunk Kékessyvel napról-napra; szivarcsinálást kísérlünk meg, s mivel olcsóbb az élet és lakás, átköltöztünk ma 14-én, Williamsburgba.

Williamsburg, szept. 29-én, hétfő.

Mohor, hajó-útitársunk, látogatott ma meg Newarkból Kékessy nevenapjára jövén, maga is Miska lévén. Jól van dolga, jó keresete; szerencsés mesterember, szíjgyártó volt otthon. Itt az európai kézműves legjobban boldogul. Ajánlá, hogy megtanít mesterségére s 4—5 hét alatt anynyira vihetem, hogy 3—4 dollárt kereshetek hetenként. Ő már 15 dollárt gyűjtve, félre is tett, mialatt én minden pénzből kifogytam Kékessyvel együtt, mert gazdánk még úgyszólván semmire sem tanított, sőt csak rajtunk élődött.

*) Ez a fejezetczím, melynek tartalma második részét most közöljük, tévedésből maradt ki a múltkori *folytatás* elejéről. Az érdekes naplóból ezentúl minden számban közlünk, hogy az elmúltasztottat kipótoljuk. Szerk.

Ugyanott, okt. 14-én, kedd

Newarkba költözök ma, Mohorhoz, szíjgyártóságot tanulni tőle, Kékessy pedig New-Yorkba ment vissza. Tegnap nevemnapja volt. Szomorubb sorsom, mióta világon vagyok, nem vala. Két év előtt Európában, tavaly Ázsiában, az idén Amerikában töltöttem e napot. Eddig otthon, mint katonának, s török földön a szultán nagylelkűségéből mindig meg volt legalább mindennapi kenyérem, de most? Napról-napra nem tudom, mit, sőt vajjon teszek-e valamit számba! Mig csekély megmaradt pénzem tart, csak lesz valami, de hát azután? Hát még ha kevés magammal hozott ruhám elhagy, miből ruházok? Mindenesetre legjobb lesz mesterséget tanulni; bár még késő ne lenne, a mitől félek, mert munkához nem vagyok szokva.

Newark, nov. 14-én, péntek.

Ma hallottuk, hogy a „Mississippi“ hadihajó, Kiutabian hagyott társaimmal tegnap New-Yorkba érkezett, s a *Irvinghouse* cz. vendéglőben szállásoltattak el, a város vendégeiként fogadván őket. Elhatároztuk Mohorral meglátogatni honfitársainkat, azért gőzkocsira ültünk (először életben) s $\frac{3}{4}$ óra alatt Jersey-City-be értünk, honnan a Ferryn (gőzkompon) átjöttünk a Newarktól 9 mfdnyire eső New-Yorkba, hol viszontláthattuk bajtársainkat, kiket másnap ünnepélyesen fogadtak a városházán.

New-York, nov. 30-án, vasárnap.

Fráter, Waigl, Grechenek, Németh, László, s mint hallom: Török és Ihász is, magyar ruhát csináltattak magoknak, hogy legyen miben megjelenniök, ha Kossuth jön, kit naponta várnak.

Ugyanott, decz. 5-én, péntek.

Éjjel 2 óraker érkezett meg Kossuth, s kérdeztetvén mikor óhajta diszes fogadtatsát, holnap, vagy hétfőn, a holnapi napot választá.

Ma, szombaton, 6-án, zsufolva voltak New-York utcái, melyeken ágyúörgéssel, sok katonaság kiállításával fogadtattak Kossuth. Az egyenruhás magyarok lóháton hintója mellett. Az amerikaiak szokott kiabálásukkal üdvözölték nagy lelkesen. Én a városháza kertjéből néztem eleinte az egész bohóságot, s aztán hazamentem, még vagy két óráig hallván a nagy zajt.

Csütörtökön, 11-én, meghíván Kossuthot a városi hatóság egy nagy ebédre, 16 jegyet osztottak ki azoknak, kiket ő akar meghívni. Nem tudom hogyan, én is kaptam egyet, azon üzenettel, hogy ebéd előtt mennék fel hozzá az *Irvinghouse*-ba, mert látni akar. Megtettem, de majd elka- czagtam magamat odaértemkor, kardosan, egyenruhában látva két magyart, ajtónálló (portier) szerepet adva. Kossuth szívesen fogadott, megkérdezte, mint vagyok, s hogy érkeztem ide. Pénzt kínált, de nem fogadtam el. csak az ebédre való meghívást, *kandi* lévén látni, mint foly le az nagyobb szerűleg itten. Részt is vettem másnap a nagy ebéd- den, melyen krl. 200 ember volt az asztalnál.

New-York, decz. 23-án, kedd.

Ma reggel elutazott Kossuth Philadelphiába, én pedig vissza Newarkba, hol újból a szíjgyártóságot fogom folytatni. Nehezen esik a görnyedt ülés derekamnak; félek soha sem lesz belőlem gyors munkás és keveset keresek.

Küzdelmes évek.

(Korcsmárosság. — Kossuth elutazása. — Betegségem. — Hajlé- génykedés. — A naplóíró mint: trafikos, nevelő, házaló, napidíjas, újságexpeditor, korcsmáros, képfaragó, szobafestő és mérnökiség.)

1852.

Newark, ján. 26-án, szombat.

A múlt hónapban korcsmáros lettem. Soha sem gon- poltam volna ily keresetre odahaza. Két társam: Török és

Fráter. Én a pénzkezelő és számvető vagyok betegségem miatt; májam, lépem igen bánt, e mellett egy hét óta még gyomorgörcs is.

Julius 14-én, szerdán végképen elutazott Kossuth Angolhonba az *Africa* gőzösön, idegen név alatt.

Nov. 14-én le kellett feküdnöm; 10 pióczát és mustár-tésztát tett testemre az orvos. Egy hét múlva felkeltem ágyamból. Eddig pilulát, theát és kenőcsöt használtam, mától az első és utolsó elmarad és semmi puffasztót nem szabad enni. — Karácsony estvéjét Szpaczek emigráns-orvos házában töltöttem.

1853.

Newark, febr. 4-én, péntek.

Vége korcsmároságomnak. Két jó társam azt állítja, hogy 3 ember nem élhet meg a jövedelemből — pedig a számolást én vezettem! Ma Török azt mondá, hogy jövő hó 1-én osztozni s megválni kívánnak, ha megegyezünk, ha nem, eladjuk a korcsmát.

Zsulavszky Philadelphiában Zagoni biztatására lo- vardát akarván föllállítani, megkért, utaznék oda, megte- kintve mindent s tudósítva őt a dolog mibenlétéről, mivel engem alkalmazni szándékozik az intézetben.

Február 24-én megosztottunk Kifizettek 120 dollár- ral s még 70 követelni valóm lenne. Elúztam Philadel- phiába gőzkocsin Jersey-City-ből. Hanem a lovarda felállít- ásáról szó sem lehetvén, viszatértem harmadnapra, de csak Newarkba, Mohor barátomhoz, megírva Zsulavszkynak, mint áll az előbbi ügy.

Jersey-City, ápr. 4-én, hétfő.

Semmi keresetmód se mutatkozván, hajóslegénynek mentem a „Morris Canal“-ra; első útam Pensylvániába lesz Moch-choukba köszénért. Az út így mén: Jersey-Cityből, Newark, Blumfield, Paterson, Littlefals, Powertown, Dan- neville landing, Dower, Frecksville, Broadway landing. Az Easton és Delaware folyón átkeltünk Eastonba, Witheport; a mi összesen 96 földrajzi, vagyis 384 angol mfd, mivel egy földrajzi mfd négy angol mértföldet foglal magában. Onnan vissza kellett mennem 30 mértföldnyire Eastonba, (Sta- gen onnan a Central Rail-Roadon (központi vaspályán) Newarkba vissza, gyógyítási magamat.

Junius 3-án újból hajón vagyok. Érczet viszünk Wa- terloo landingba. Itt este iszonyú bömbölést hallék, biká- nak tartám, de bull frak (ökörbéka) volt; éjjel is sok ma- dárt véltem fütyölni hallani, ez is kis békafaj. Nagy szélvész volt, egy ló a félmérföld széles tavon átvezető gátról vízbe hullott s alig lehetett megmenteni. Vas érczünket leraktuk 30-án Coopers furnace-ban.

Julius 1-én indulunk. Gazdám lova a Delaware fo- lyóba esik. Negyedikén Mauch Choukba értünk. Többfelé ágazván a kanális, többféle úton jártam Mauch Chouk felé és vissza Jersey-Cityig. Többi között egyszer rosszul jártam a visszaútazkor és pedig aug. 17-én: a lovat kelle egy kanálison lévő hídon keresztül vezetnem, de a kormányos rosszul kormányozván, egy 3 öszvéres hajóval összeakad, ez kötelünket felfogja, hajónkat visszahúzza, engem a kö- tél nyakon fog s lovastól egy 4 öl magas hídról 3 öl mély- ségű vízbe vet hátra, fölvel előre, a ló utánam. Megmentet- tem a lovat, magamat, sipkamat, de keresztül áztam, mi- nek következtében ismét hideg lett. Egyáltalán keserves kínokat állottam ki a hajózásnál, miért néha másodmagam- mal 45 tonna kőszemet kelle felfelé a vizen rúdakkal tol- nunk, máskor egész nap sárvízben vagy rémítő porban, hő- ségben gyalog a lóval versenyt menni, mint hajtó. Szept- ember 5-én egy hídon keresztül betör lábam alatt egy

korhadtt darab deszka, hogy alig tudtam kihúzni, már a gőzkocsi is nyakamon volt és kevésbe került, hogy össze nem darabolt.

Látva, hogy ezt a munkát kiállanom lehetetlen, Mohor egy általa megvett szivarboltba helyez el mint eladót, míg ő mesterségével keresi kenyerét. A szivarboltot szept. 7-én kimosattam és felnyitám. Így ért ez év vége. Csöndesen életem napjaimat s nem sokat, de legalább annyit keresek, hogy megélhetek belőle.

1854.

Newark, márcz. 1-én, szerda.

Megvívén boltom havibérét, a háztulajdonos kijelenté, hogy jövő elsejétől el kell hagynom a boltot, mivel építtetni fog. Rettenő csapás reám, mert már most boltot jó helyen kapni reményem se lehet, mivel április 1-én (mint nálunk újévkor) van az általános költözködési idő — s ezzel 6 hét előtt lett volna ideje utána járni.

A házigazda 16-án öt dollárral kínált meg, ha 20-án költözködöm ki; s a butort ide ajándékozni, holmimnak elsőig helyet, magamnak egy szobát hálásul is ígérte. Nem marad egyéb hátra, mint elfogadni az ajánlatot, másképp egy fillérem sem lesz. Egy Raffelsberger van New-Yorkban, kinek egy testvére nőmnek egy rokonát tartja nőül, ez keresett, de nem lelt s magához hívott, közleni valója lévén. Szpaczek orvos barátomnak is megírtam keserves állapotomat, s azt felel: „Jöjj hozzám lakni rövid időre míg helyet lelünk számodra, a mi hiszem rövid időn meg lesz.”

Beszéltünk Mohorral állásomról s azt javasolja, menjek Szpaczekhez, ő átvész mindent s lakomba költözködik.

Átköltöztem húsvétra Szpaczekhez. Fiát ha németül olvasni írtam, tanítom, kosztot ad, de szállást nem lehet, magáé is szűk. Raffelsberger testvére ápr. 29-én ide érkezett. Ezek előlegeznek hetenként annyit, a mennyi házbérre és mosásra szükséges, míg vagy én, vagy enyéim visszatérítik.

Május 28-án, vasárnap.

Péntek óta házaló letterem, egy képet árulgatok, könyomat. Minden eladott példányért 2 sillinget kapok. Raffelsbergernél írással kerestem néhány dollárt, jövődől lerovására előlegezésének. Ezentúl ettől se kaphatok semmi előlegezést. Mint fogok megélni?

Junius 3-án, szombat.

Nehogy magam magamnak, vagy mások szemrehányást tehessenek, hogy nem akartam volna dolgozni csak akartam légyen, de nem volt szándékom hozzá, közhírré tettem a Staats-Zeitung s a Criminal-Zeitungban, hogy ajánlkozom:

a) tanítónak, írás, olvasás, számolás, mythologia geografia, természettan, történet, latin és más nyelvek tanítására, b) patikába, értvén receptet olvasni, készíteni az orvosságot, neveit, mértékeket, c) irodába, német, olasz, francia, spanyol, angol helyekre, d) másolónak vagy leírónak, e) vívásra karddal és szuronnyal, vagy úszómesternek, f) kereskedőnek boltba, g) pinczérnek, h) inasnak, helyben, vagy vidéken, i) betegápolónak, k) kertésznek, l) a vasút munkánál felügyelőnek, s végül m) városi vagy gőzös vaspályához conductornak, a mire mehettem is volna, ha 50 dollár kauczióm lett volna.

Később bajtársam veje Höffling, kivel ma egy hete ösmerkedtem meg, üzené, ma, jul. 16-án, hogy jönnék hozzá Bushwickba, maradjak nála lakáson, míg akad foglalatosságom, mit rövid időn számomra szerezni kilátása van. Höffling ma 24 ént pénzt beszélni jövén a városba szekérel, lakásom elé állott s kivitt magához.

Aug. 16-án, szerda.

Foglalatosságot szerzett Höffling egy német lapnál, a „New-Yorker Illustrierte-Zeitung” nál; Hallberger Károly stuttgarti könyvkereskedő fia adja ki. Ennél leszek.

Okt. 9-én az *Iphigenie* 80 ágyús francia fregatton voltam a Höffling családdal, ott ebédelénk; 4 darab 80 fontos van az ágyúk között. Őt altiszt volt vendég-gazda.

Okt. 16-án vége lett expedítoromnak. Kiestem a keresetből, tulajdonosa megbukott s a lap megszűnt.

1855.

Márcz. 27-én tudunkra adá Höffling mind hármunknak, kik nála lakunk, hogy jövő hó elsejétől tetemes költségei miatt nem adhat szállást. Mit kezdek most? Mondá Höffling, hogy elsején korcsmát nyit New-Yorkban nekem s Mayerhofernek. Elfogadtam, köszönöm ha keresetem után s nem kegyelemből kell élnem.

Április elsején meg volt a korcsma, rendbe kell hozni. 2-án elköltöztem Bushwickból New-Yorkba a Grand-Street Essex Market Nro 4-be, hol korcsmánk van; Mayerhofernél hálunk s itt nappal leszünk.

Kedves társam Mayerhofer (három hét múlva szintén, mint Fráter nyereségvágyból) tudván fillértelenségeget, elsőől fogva felmondotta a czimboraságot s megint szabad légben lakhatom, mint a madár.

Mayerhofer egy havi terhes munka után érdemelt béremet se fizetvén ki, ezen Höffling és Walter sörfőző úgy megboszankodtak, hogy az első tüstént elvitt tulajdon házához Bushwickba, ő Walter és Kölbl fogadtak lakást számomra, ugyanazon házban, a melyben Kölbl lakik s kosztom és mosásomat is megfizeti a 3 jó ember, a míg foglalatosságot lenék. Lakásom: Williamsburg, Graham Avenue 15; szobám 4 lépés széles, 6 lépés hosszú.

Nov. 13. kedd Herzognál, Dietznél minden reménynek vége. Az előbbi egy munkását állítja a csakugyan megürült helyre, az utóbbi azon ürügy alatt, hogy „nem nekem való foglalkozás”, a házfelügyelői, a mit ígért, nem ad helyet.

1856.

Bizonyos Montz nevű képfaragóhoz jutottam márcz. 15-én, mint pallérozó, keresetem kevés, de legalább valami.

Montz ápr. 21-én Hacke Ferencz hasonfoglalkozásúhoz juttatott, kinél többet szerzek, ez tanítgat is mesterségére, mely jó lenne, csak igen lassu munkás vagyok.

Május 26-án Posch Károly szekér és házfestőhöz juttottam; keresek hetenként 2½ dollárt, a miért étellel és lakással lát el.

Julius 24-én Newarkból New-Yorkon és Jersey-Cityn át Williamsburgba mentem, 13 mfd.

Szept. 2-án újból Hackénél vagyok, semmi munka sem lévén Pochnál.

Nov. 3-án a tengerpartszélen és New-York városi felmérésnél kaptam állomást Wist Károly gyógyszerész közbenjárásával s naponta 1 dollár 25 cent fizetéssel, még ily jó állásom nem volt Amerikában. Megköszöntem Walter és Höfflingnek eddigi segélyöket. New-Yorkba költözve, ma kezdék munkálkodni.

Csudálom, hogy junius 28-án ő felségéhez az itteni washingtoni követ, lovag *Hülsemann* úr által beküldött amnestia-érti folyamodásomra még eddig válasz nem érkezett.

Decz. 25-én, csütörtök.

Ma este bejöttömkor Harlemből (a mi 5 mfd New-Yorktól) mindjárt kimentem Bushwickbe, ott töltendő a karácsonyt.

1857.

Az újévet Walter és Höfflingnél töltöttem, de holnap újból visszamegyek. Lassan foly munkánk nemsokára mint sejdítem vége is lesz, mert a nagy hideg miatt nem dolgozhatunk.

Walter legidősebb fia József, a ki újév napján még víg egészséges volt, ma jan. 5-én eltemettetett; kihívtak a gyászszertre, mint a család barátját.

Jan. 7-én Spuyten-Duyville-ben dolgozunk.

Rettentő zivatar és hófúvás miatt nem dolgozhatunk holnap 19-én

Tegnap, 20-án éjjelig tartott a rettentő idő Ma a *Corvin* gőzösre vittünk mérő-zerszámokat.

Jan. 24-én rendelet jött Washingtonból s vége a télire minden dolognak. Spuyten-Duyville-ben nekem lábam elfagyott, Heppnernek a keze köszvénytől haszonvehetetlen, egyik fülére nem hall, harmadik társam úgy meghűlt, hogy vért köp, nekem kezem-lábamban a rheuma.

Febr. 5-én kimentem lakni újból Williamsburgba, hol olcsóbban, vagy barátaim közt élhetek; tegnap megkapván fizetésünket, ma ott hagyám New-Yorkot.

Febr. 18-án lekelltem feküdnöm, nem járhatván fagyos lábam és köszvényem miatt. Orvost hívtam, a ki ópiumot rendelt, a minek két óráig tartó gyomorgörcs volt eredménye. Tizednapra felkeltem ágyamból: meg vagyok gyógyulva, Heppner szintén; de szegény harmadik társunk Mentz oda van, soha meg nem gyógyul nyavalyájából.

Höffling legkisebb fiú-gyermeke Alfréd márczius 8-án skarlátban meghalt; az anyjától kapta s ma 10-én eltemettük. Egy idő óta ismét Hackenál dolgozom, de más munkát, tépést.

Április 1-én újból folyamodtam őfelségéhez hazatérés végett a new-yorki konzulatus által. Mellem fáj, reumatikus baj. Tengeri fürdés jó, de ott kell használni.

Junius 13-án Hülsemann követ úrnak írtam, adná tudtomra: mily föltétel alatt mehetnék haza s 21-én a követ úr azt felelé e hó 19-én írt soraiban: „csak ha haditörvényszék elé állani kijelentem.“ E hó 11-én már ki is jelentettem ebbeli szándékomat a 3-ik hadsereg kormányának levélben Pestre.

Irtam szept. 18-án Washingtonba útlevelért, de nyilatkozatomat, hogy haditörvényszék elé akarok állani, kívánja a követ úr, beküldém; okt. 1-én azt a választ véve, miszerint előírt úton mehetek csak és pedig egyenest Olmützbe, hova passzusom szóland. Isten neki, oda is elmegyek, bár azért szerettem volna inkább Szebenben, Erdélyben ítélet alá esni, hogy legalább még egyszer megláthassam nőmet, gyermekeimet; de ha nem lehet legyen Isten akaratja, úgy is indulok Soha többé, ha még oly nagy birtokot adnának is itten, Amerika engem nem lát!

(Folyt. köv.)

Sennyey Pál báró és Balásházy József.

— Helyreigazítás. —

Az „1848—49. Történelmi Lapok“ novemberi számának *Halálózsák* című rovatába a f. évi nov. 12-dikén *Kirdly-Helmeczen* elhunyt *Balásházy József* necrologja a napi lapok után szóról-szóra közöltetett. Ezen közleménybe pedig számos hiba csuszott be. S ha e miatt az ephemer

életű napi lapokat fölöslegesnek láttuk helyreigazítani: az teljesen érthető De ha ez a hibás közleményt egy marandóságra számító szakfolyóirat is utánközi: akkor már nem szabad azt kiigazítatlanul hagyni. Ezen nézetben rejlik oka annak, hogy ezen helyreigazításnak helyet kérek e lapok hasábjain.

Az első téves állítás az említett közleményben az, hogy az 1848—49-iki nemzetgyűlés *Sennyey Pál* bárót hazaárulónak nyilvánította s száműzte; a második pedig az, hogy ennek folytán választották meg a király-helmeczi kerületben *Balásházy Józsefet* képviselőnek s hogy ez azokhoz tartozott, kik a *Habsburg*-ház trónvesztését megszüavasták.

A tény ugyanis az, hogy midőn az országgyűlés s a kormány székhelye *Debreczenbe* tétetett át, többen nem jelentek meg a képviselők közül *Debreczenben*, úgy hogy e miatt alig lehetett ülést tartani. Ez természetesen a megjelent s kötelességtudó képviselők között nagy recensust keltett.

Ennek a kifolyása lőn aztán az 1849. évi január 26-ki ülésben hozott azon határozat, mely szerint azon képviselők, kik nem kormányi megbízatás folytán vannak távol, kik február 10-ig *Debreczenben* meg nem jelennek, képviselői állásukról lemondottaknak fognak tekintetni. Ezen határidő letelén, a képviselőház február 28-iki üléséből egy bizottság küldetett ki, az ugynevezett igazoló választmány, melynek elnöke *Irányi Dániel*, jegyzője pedig *Horváth Boldizsár*, a későbbi igazságügyminiszter lőn.

Ezen igazoló választmány aztán a képviselőház márcz. 23-ki ülésében előterjesztő terjedelmes véleményes jelentését, bemutatván ebben külön azon képviselők névjegyzékét, kik, mivel távolmaradásuk igazoltnak nem volt vehető, képviselői állásukról lemondottakul tekintendőknék véleményeztettek.

Az igazoló választmány jelentése több ülésben tartott tárgyalás után legnagyobb részben elfogadtatott, minek következtében aztán a ház elnöksége a megüresedett kerületekben elrendelte az újabb választást.

A ki ezekkel bővebben óhajt foglalkozni, olvassa el a „Közlöny“-ben a nemzetgyűlés január 26-ki, február 28-ki és márczius 23-iki s következő üléseiről közölt hivatalos tudósításokat.

Ugyanakkor, midőn az ilyképen megüresedetteknek tekintett választókerületekben elrendelte az elnökség az újabb választást, elrendelte azt a zemplénvármegyei király-helmeczi kerületben is, melynek képviselője a képviselő-ségről még a múlt évi októberben lemondott.

Ezen kerület akkori képviselője *Sennyey Pál* báró volt s ez már októberben, midőn a korona és a nemzet között nyílt szakadás tört ki, mikor is tudni illik *V. Ferdinánd* egy fogott miniszter ellenjegyzésével október 3-án föloszlatta az első nemzetgyűlést, ez pedig a feloszlató rendeletet október 7-iki esti ülésében törvénytelennek nyilvánította s további együtt maradását ünnepélyesen declarálta, melyhez a főrendiház is hozzájárult, — lemondott a képviselő-ségről s visszavonult zempléni birtokára.

De nem pártolt át, mint nem egy mágnás tevé, a császáriakhoz. Ha törvénytelennek ítélte a nemzetgyűlés álláspontját, még törvényellenesebbnek tekintette a kamarilla főrekréseit és terveit. S így ő visszavonultságában az egyszerű szemlélő szerepére érzé magát kárhozhatóva. Ezt teték *Dedk* s többen is.

Nem lehetett tehát oka a nemzetgyűlésnek őt hazaárulónak nyilvánítani, s annak nem is nyilvánította, sem száműzetésbe őt nem küldötte, a minthogy egyetlenegy képviselőt sem nyilvánított hazaárulónak s egyetlenegy képviselőt sem száműzött az első nemzetgyűlés.

A napi lapok ide vonatkozó közleménye tehát teljesen alaptalan.

Én nem tartoztam soha a *Sennyey Pál* báró pártjához, de ezen helyreigazítással mégis tartozom nemcsak a történelmi igazságnak, hanem az ő jelleme integritásának is, mert az ő szilárd hazafiságát nincs jogában senkinek még csak érintenie sem.

Elég szomorú dolog, hogy a napi lapok felületességel még az ilyen nagy alak hazafiságát is elég könnyelmű, minden indok nélkül kétségbe vonni, sőt őt egyenesen és nyíltan a hazaárulással vádolni merészlik. És nem-akad még volt pártjában sem ember, ki az ilyen alaptalan vádat a történelmi való feltüntetésével a maga valóságában megösmertesse a mai nemzedékkel!

Bizony szomorú prognosticon ez közállapotainkra vonatkozólag.

A király-helmecei kerületben aztán az új választás május 7-dikén volt, a mikor is egyhangulag s felkiáltással *Balásházy József* választatott meg a lemondott *Sennyey Pál* báró helyett országgyűlési képviselővé.

Balásházy József megbízó levele a ház május 18-iki ülésében mutattatott be s utasított az igazoló választmányhoz. Az igazoló választmány ide vonatkozó jelentése aztán a ház május 24-iki ülésében tárgyalatott és fogadtatott el, mely szerint bár azon hiányt fedezé is fel a választmány, hogy a választási elnök, *Katona Mihály* s a választási jegyző, *Kádas László*, nem a központi választmány által, mint a törvény rendel, hanem csak annak elnöke által lettek kiküldve, mindazon által *Balásházy Józsefet* tekintettel arra, hogy felkiáltás utján s más tekintetben törvényes kellekek szerint választatott meg, igazolandónak véleményezte.

Igy lőn *Balásházy József* az örökké nevezetes első nemzetgyűlés egyik képviselője. (Lásd a „K.”-ből a ház május 19-diki és 24-diki üléseiről szóló hivatalos tudósításokat.)

Az itt felsorolt chronologiai adatok minden kétséget kizárólag megczáfolják a napi lapok ide vonatkozó közleményeinek azon részét is, mintha *Balásházy József* egyike lett volna azon első nemzetgyűlési képviselőknek, kik a *Habsburg*-ház trónvesztését megszavazták.

Annak egyszerű megemlítése mellett, hogy az elhunyt *Balásházy József* nem a bihari főispán apjának vala apósa,

— mint talán sajtóhibából nyomtatva van — hanem a bihari főispán apósának volt az apja; azzal rekesztem be a különben is hosszúra nyult ezen helyreigazító soraimat: *fiat justitia!*

Hégyesi Márton.

Czetz tábornok levele a Petőfi szobor leleplezéséről.

A szabadságharcnak ma is honán kívül élő tábornoka szeretettel emlékezik meg egy-egy levélben hazájáról. Legutóbbi levele így szól:

Stid Amerika
Republica Argentina

San Fernandó, 1897. decz. 1.

Feladatott Buenos-Airesben decz. 22. Érkezett Kolozsvárra decz. 9-én.

Tek.

Kuszkó István urnak a Történelmi Lapok szerkesztője
s a tört. ereklye muzeum őrének

Kolozsvárt.

Tisztelt Honfitárs Uram és Barátom!

Nem akarom már tovább halasztani, Önnek legforróbb hálás köszönetemet kifejezni ama lovagias eljárásért, hogy a Történelmi Lapok-kal állandóan megörvendeztet. E lapoknak különösen két füzetében a Petőfi Apothozise van megragadóan ecsetelve. Szász Gerő bajtárs és mások oly lelkesen szólnak ebben. Valóhan büszkék lehetünk mi félre vonulva, bérczek között lakói Magyarországnak,*) hogy épen a mi regényes völgyeinkben maradt fenn, az őszinte, igaz magyar érzés, folytatván a nagy Rákóczy, Abafi, Bethlen Gábor és utódai tradícióit!

Igaz, hogy a valódi honszeretet és a szabadság eszméje mindig csak az ős erdők koszoruzta folyók partjain és völgyek ölében lett hű tanyát!

Megbocsásson, ha nem folytatom e kedvencz eszmém tovább füzését. Utóbbi levelem óta annyira meggyengült egész testem, főleg szemeim, hogy alig látom e sorokat.

Fogadja tehát ön s a kolozsvári honvéd egyesület, valamint az ereklye muzeum testülete és elnöke azt a legőszintébb óhajtásomat, hogy a Magyarok Istene áldja meg önöket egészséggel s jó léttel s adjon erőt önöknek és vig karácsont s szerencseteljes új évet!

Igaz hive
Czetz János,
tábornok,

1847. Bordobh B. S.

Baricz István, Gergely Mihály.

A tekintetes szerkesztőségnek jelen év október 31-ről kelt felhívására vonatkozólag hazafias kötelességemnek ismerem két — Alfalu községben elhunyt — honvédtiszt viselt dolgairól, minthogy ez ügyben más rajtam kívül felvilágosítással szolgálni nem képes, következőkben nyilatkozni, u. m.:

1. Baricz István volt es k. hadnagy az I-só székely

*) Az öreg tábornok szívben itt volt, midőn e sorokat írta.

gyalog ezredben, az 1810-dik évben született Gyergyó-Alfaluban.

Baricz az 1849-ik év január elején egy nemzetőrök-ből álló csapattal a tölgyesi szoros védelmére rendeltetett ki. Február havában Mikó Mihály kormánybiztos által egy vadász csapat toborzásával bízott meg, mi neki sikerült is.

Február 28-án 250 főből álló gyalog és 50 főből álló lovas-csapat volt kiállítva. A gyalogosok között találtatott egy alfalvi születésű Erdős Ágoston nevű önkéntes, ki az I. Napoleon elleni francia háborúban is részt vett.

Baricz ez alkalommal századosná neveztetett ki s gyalogos csapatjával együtt a Kiss Antal őrnagy vezénylete alatt szervezett 84-ik honvédszászlóaljhoz osztatott be, melylyel a Háromszéken vívott összes csatákban részt vett, míg augusztus 7-én a székely tábor Bükszádnál a tulnyomó orosz erő által széjjel nem veretett. — Baricz azután a Gál Sándor ezredes vezetése alatt Oláhfaluban augusztus 2-án összegyűlt töredécsapattal, mely többnyire tisztből s mintegy 60–70 honvédből állott, nagy veszélyek között Zsibóig eljutván ott a fegyverletétele után orosz fogságba esett és az aradi várba kísértetett, hol 9 évi várfogságra ítéltetvén, onnan Theresienstadtba szállítottatott, honnan az 1852-ik évi ánnestíával nyerte vissza szabadságát.

Hazatérte után Alfalu községben jegyzői hivatalt viselt, de 1867. június 30-án elhalálozott. Sirját az alfalvi régi temető közepében egy csak nevével ellátott egyszerű kőkereszt jelzi.

2. Gergely Mihály gyergyó-alfalvi születésű kizsoltgált őrmester, ki az I. Napoleon ellen vívott francia háborúban részt vett s ezüst vitézségi érdemjellel lett kitüntetve, az 1849-ik évben a borgói szorosnál táborozott honvédszászló-aljak egyikéhez, — melyet azonban megnevezni nem tudok — mint önkéntes szolgálatba állott s minden azon csapat által vívott csatákban részt vett és századosi rangra emelkedett.

A zsibói fegyverletétel kezdetén jelen volt ugyan, de neki sikerült onnan haza menekülnie.

Idehaza haditörvényszék elé állittatván érdemjelétől és azután fizetésétől megfosztatott, mit azonban folyamódása következtében újból visszanyert. Az 1859-dik év szeptember havában 63 éves korában elhalálozott. Sirján semmi emlék nem létezik.

Gyergyó-Alfalu, 1897. december 28. án.

Gál Ignác,

1848 – 49. honvéd-százados.

A szabadságharc szobra.

Budapest, decz. 24.

Harmincz esztendővel ezelőtt, a mikor a nemzet kibékült a királyával s Deák Ferencz megszínálta a kiegyezést, Pest város közgyűlési termében az 1867 október 30-án tartott közgyűlésen föllállott Pólya József dr. ügyvéd s nagy csöndben tette meg indítványát az 1848 évi társadalmi forradalmunknak emlékképpel való megjelölése tárgyában. Pest város közönségének értelmisége adta meg a forradalom jelentőségét. Itt, ebben a teremben hirdették ki először a tizenkét pontot. Illendő, hogy azt a jelenetet megörökítsük. Egyszerű táblára fessék a nagy jelenetet és a forradalmi bizottság elnöke életnagyságu képének vagy szobrának kell diszitenie ezt a termet.

Pest város közgyűlésének tagjai egyhangulag fölzdultak az indítvány ellen. Helytelenítették a forradalom

kifejezést s kifogást tettek az indítvány szövegezése ellen. Nem forradalom, szabadságharcz volt az. S a szabadságharczot az egész közgyűlés meg akarta örökíteni. Bizottságot küldtek ki annak a tanulmányozására, milyen módon örökítsék meg a szabadságharcz emlékét. A bizottság már a következő hónapban azt javasolja a közgyűlésnek, tüzzön ki ötven aranyat az 1848. márcziusi napoktól az első pesti országgyűlés megnyitásáig terjedő időnek hiteles krónikában való megírására. A közgyűlés a javaslatot elfogadta.

A krónikát nem írták meg, az ötven aranyat nem fizették ki, de Pólya József indítványa volt az alapja annak a harmincz évig tartó mozgalomnak, hogy Budapesten a szabadságharcz szobrát föllálítsák. A krónika azért maradt megíratlanul, mert Salamon Ferenczet időközben megbizták Pest város egész monografiájának megírásával.

A harmincz esztendő alatt sok viszontagságon ment át a szabadságharcz-szobor ügye. A loyális magyar nemzet azt hitte, hogy megbántja vele királyát és ezért nem fejtette ki teljes mértékben a szükséges akcióit. Maguk a művészek is tartózkodtak a szabadságharcz szobrának megalkotásától s valamennyi csak szabadságszobrot akart föllállítani.

De ha teljes erővel nem is munkálkodtak a szobor föllállításán, a hazafui kötelességérzet, hogy a nagy idők emlékét meg kell örökíteni, nem pihent soha. Az első tényleges lépés volt, a mikor a 60-as években Emich Gusztáv, Szokoly Viktor a honvéd albumot kiadták.

Az album tiszta jövedelmét, a kamatokkal együtt 3870 frt 65 krt Pest város hatóságának adták át, mint a szabadságharcz megörökítésére szolgáló alapot.

1874-ben a budai honvédemlék-bizottság, a mely Budavár bevételeinek emlékére akart szobrot állítani, kérte ezt az összeget. Budapest törvényhatósága a kérelmet megtagadta, mert a bizottság alig tudott néhány ezer forintnál többet összegyűjteni. Az alapítványt a számvétség tovább kezelte, a nélkül, hogy pozitív célját meghatározták volna, a mig az 1882 márczius 22-én tartott közgyűlésen Polónyi Géza interpellációban követelte, hogy tegyenek valamit az alapítvánnyal. Az interpelláció hatása alatt Nagy Lajos dr. főjegyző kutatta az előíratokat s jelentést tett a tárnácsnak. Indítványára a törvényhatóság 1882. november 8-án tartott közgyűlésén egyhangu lelkesedéssel kimondotta:

hogy az 1848–49-iki szabadságharcz, mint történeti multunknak egyik dicsőséggel teljes eredménye s hazánk politikai és társadalmi átalakulásának nagyszerű határvonala nemzeti adakozásból oly szobormű által örökíttessék meg, mely ugy eme korszakalkotó eseményhez, mint a nemzet kegyeletéhez és a főváros díszéhez méltó legyen. Együttal a szabadságharcz-szobor céljaira 25.000 forintot szavazott meg. Továbbá kifejezi azt az óhaját, hogy a szobor föllállítása illetőleg leleplezése az ezredéves ünnep egyik része legyen; végül az előkészületekre Gerlóczy Károly elnöklése mellett ötven tagu bizottságot küldött ki

A bizottság december 28-án meg is alakult.

A pénzalap megteremtése.

A szabadságharcz szobor-bizottság mindjárt megalakulása után pénzügyi és művész albizottságot küldött ki. A pénzügyi albizottság azonnal hozzáfogott a gyűjtéshez. A gyűjtési szervezet tervezetét Ivánka Imre készítette, központi irodát állítottak föl, a mely 1885-ig megszakitás nélkül dolgozott. Budapesten kerületi bizottságokat alakítottak s 10665 gyűjtőívet bocsájtottak ki. A vidékre pedig a polgármesterek és alispánok útján 5997 gyűjtőívet küldtek el. A gyűjtés eredménye az első évben 78000 forint volt, most az alapnak 230.000 forint vagyona van. A mikor a

bizottság 1891. május 12 én a beérkezett pályaművek fölött döntött új országos gyűjtést akart megindítani, de akkor gyűjtöttek a felvidéki inségeseknek, az árvíz és tüzkárosultaknak és a Baross-szoborra. 1894-ben újra meg akarták indítani a gyűjtést, akkor azonban Kossuth Lajos siremlékére adták a polgárok filléreiket. A gyűjtés tehát abba maradt.

A szabadságharcz szobor helye.

Sok gondot adott a bizottságnak, hogy hol állítsák föl a monumentális szabadságharcz szobrot. Budapest olyan szegény terekben, hogy a bizottság nem tudott megfelelő helyet találni. Kombinációba vették a Gizella—Deák tereket, az Andrássy-uti oktogont, a népszínház előtti teret a dísz tért és az Erzsébet-teret. Az utolsót a középítési bizottságban akarták, mert itt gyülekeztek a harcra induló első honvédek. Végre hosszas tanácskozás, különböző bizottsági tárgyalások után abban állapodtak meg, hogy a szabadságharcz szobrot az új országház előtt létesítendő téren az Andrássy-ut végén levő téren állítják föl. Így irták ki a pályázatot is a szobor tervére. A pályázatok tárgyalásakor belátták, hogy egy végleges helyet kell megállapítani, ezt azonban csak 1893-ban tehették, a mikor az országház előtti tér terve elkészült. Ekközben a kormány az Ujépület lebontását határozta el s a mikor a bizottság meghívott művészekkel és műépítésszel a hely dolgában tárgyalt, egyhangulag abban állapodtak meg, hogy a szabadságharcz méltó helye az Ujépület telkén van. S a közgyűlés az Ujépület telkének szabályozási pályázatában föltételül tűzte ki, hogy a szabadságharcz szobrot ott fogják fölállítani.

A szobor tervei.

A szabadságharcz-szobor bizottsága 1889-ben, a mikor 200.000 forint volt együtt a szobor czéljára, a szoborterv mintájára pályázatot hirdetett. A föltételekben kikötötte, hogy csak magyar szobrász pályázhat s hogy a szobor úgy a korszakalkotó eseményhez, mint a nemzet kegyeletéhez és a főváros díszéhez méltó legyen. A pályázatok megbírálásához alakított zsűri tagjai voltak az országos képzőművészeti tanács képviselőiben Pulszky Ferencz és Keleti Gusztáv rendes és Harkányi Frigyes póttag. A közmunkatanács részéről Liphay Béla báró és Weber Antal rendes, és Darányi Ignác dr. póttag. A bizottság képviselőiben Andrássy Gyula gróf, Gerlóczy Károly és Ybl Miklós rendes és Lechner Lajos póttag. A zsűri elnökének Pulszky Ferenczet, előadójának Keleti Gusztávot választották. A kitűzött határidőig kilenc pályázatot adtak be.

Róna József 30 méter magas pillér szobrot mutatott be, a melynek tetején áll a szabad Magyarország vértés nőalakja. A talapzat fölött márvány tábla van, melyen a 48 as vívmányok olvashatók. A táblát harc közben őrsi egy nőalak. Alatta a folszabadult nemzeti erő, az oroszlan letiporja a reakciót a denevér szárnyu sátánt. A pillér előoldalán a haza koronás és czimeres oltára fölött lebegő szabadság géniusz buzdítja harcra a csatározó honvédeket. A keskenyebb jobboldalon a jobbágyság szimboluma látható, a mint a főur kezét fog a paraszttal s átadja neki a szabadság levelet. A másik oldalon a sajtó és szólásszabadság jelképeül a megkötözött sajtóról nyomdász veri le a bilincset, a népszónok pedig buzdítja, serkenti a népet.

Szász Gyula a szabadságot ábrázolja különböző allegorikus képekben.

Tóth István szobrának alapját a szabadságharcra vonatkozó dombormű képezi. Magán a szobron három csoportban látható Kossuth, Batthyányi, Mészáros és Damja-

nich, Görgey, Nagy Sándor Bem és Perczel, Wetter, Klapka, Dembinszky és Guyon arczképszerű képe

Köllő Miklós szobrának talapzatán négy oroszlan őrsi Árpád, Nagy Lajos, Mátyás király korabeli és az 1848. évi országos czimert, a mely fölött az 52 vármegye czimere van. A szobron István nádor bemutatja a 48-as miniszteriumot. Petőfi a Talpra magyart szavalja. Ott látható a 48-as tábori kar s domborművekben a nagy idők több nagy tanuja.

Széchy Antal diadalivekkel kombinált magasra nyuló oszlop tervét mutatta be. A talapzaton allegorikus képek ábrázolják a magyar nemzetnek szabadságáért való lelkesedését. Letiportatását és végre az eszme diadalát. A szobron harcra készen vágat egy huszár, mögötte lováról leeső sebzett harcász. Különböző falfestmények vannak a szobron, melyeket a koronázás fejez be. A béke és a győzelmes Hungária szemben állanak egymással. Közepén lelkesen rohannak halálba a honvédek. A szobor koronája a szabadság géniusza.

Sennyei Károly szobrának talapzatán Petőfi szavalja a Talpra magyart, Kossuth márcziusi szónoklatát mondja, Görgei pedig parancsokat oszt. A szobron domborműben van kidolgozva a 48-as miniszterium élén Batthyányival. Hátul a béke angyala egyik kezében palmaágat tart a baloldok honvédre, a másik kezében pergamentet fog, melyre az alkotmány van rá írva. A szobor főalakja a géniusz, a mint a dicsőséget kürtölő ifju kíséretében vidáman lovára ugrik.

Zala György terve: A talapzaton a fölvilágosodás géniusza áll, kifeszítette szárnyakkal s magasra tartva szövétnekét, rátámaszkodik a nemzeti erőt jelképező oroszlanra, mely agyontiporja az ármányt és önkényt ábrázoló kigyót. Kisebb csoportok ábrázolják az egyenjogúságot, a sajtószabadságot, a vallás és kutatási szabadságot és a közteher megosztását. A csoportok alján Kili trónól, mellette két kis géniusz tart fehér lapot, az egyikre a Himnus, a másikra Szózat van rá írva. Domborműben van megörökítve a pesti ifjuság márczius 15-diki üntetése. Petőfi a Talpra magyart szavalja a népnek. Mellette állanak Jókai, Vasvári, Egressi és Irányi. A népképviselő az első felelős miniszteriumnak István náddal élén való bevonulását lelkesedéssel fogadja. A párkányon különböző allegóriák. Magát a szabadságharcz lényegét ez a terv is elhallgatja s a szobor csak a magyar szabadságnak volna emléke.

Donáth Gyula szobrának törzse, középkori bástya, a melyen Hungária lovas alakja van.

Strobl Lajos és Gerster Kálmán szobortervének első oldalán márczius 15-ike van, a mint Petőfi a Talpra magyart szavalja. Fölötte Széchenyi szobra. Jobbra az anya bucsuzik egyetlen gyermekétől s küldi az elvonuló honvédek után. Mögötte az Előre! jelszót ábrázoló harci jelet, a mely fölött Kossuth szobra van. A negyedik csoport Arany János Este című költeményéből van véve, a mint a rokkant huszár családja körében Világos szomorú történetét meséli. Az oszlop földgömbben végződik, a melyen a lánczaitól megszabadított géniusz áll.

A zsűri a pályadíjat egyik tervnek sem ítélte meg, mert egyik sem felelt meg annak a programnak, hogy a szabadságharczot ábrázolja, de a munka elismeréséül Róna Józsefnek, Strobl Alajosnak és Zala Györgynek 1200 forint, Donáth Gyulának, Köllő Miklósnak és Széchy Antalnak 600 frt tiszteletdíjat szavazott meg. A pályázatokból meggyőződött a bizottság, hogy 200.000 forintból nagyszabású szobrot nem lehet fölállítani, másrészt örömmel konstata, hogy hazai művészeinkben meg van a tehetség arra, hogy ilyen monumentális szobrot is készítsenek.

Az utolsó jelentés.

A bizottságnak kezdetől való elnöke, Gerlóczy Károly alpolgármester nyugalomba vonul Utolsó jelentésnek tartotta a szabadságharc-szoborra vonatkozó jelentést, a melyet ma adott be a tanácsnak. Jelentésében maga mondja, hogy enlőki működésében nemcsak a kötelességérzet, hanem a legmelegebb hazafiúi érzés vezérelte. Röviden elmondja jelentésében a bizottság működését s azután így folytatja:

Most elérkezett az idő, hogy a bizottság a legerélyesebb akcióit fejtse ki, mert az Újépület telkének szabályozási terve rövid idő alatt meg lesz állapítva s vele nyer megoldást a szobor helyének végleges megállapítása is. A pályázati föltételek új megállapításánál a tervpályázatot meg kell tartani. Jövő évben lesz ötvenedik évfordulója az 1848—49-iki szabadságharcnak, a mit a nemzet hazafiúi lelkes örömmel fog megünnepelni. Ezt az alkalmat különösen meg lehetne ragadni arra, hogy a szabadságharczot megörökítő nagyszabású szoborműhöz szükséges költséget megteremtsük s bizonyára minden igaz hazafi iparkodni fog a kegyelet adóját a szabadságharcz dicsőítésére, a nemzet oltárára letenni és a nemzet bizonyára nem ünnepelhetné meg kegyeletesebben és méltóbban a szabadságharcz jubileumát, mint azzal, hogy annak a megörökítésére a nagy arányokkal bíró, nagyszerű s monumentális emlékmű létesítését előmozdítja.

Ezek után a következőkre bátorkodom a figyelmet kikeríteni.

A szabadságharcz ötvenedik esztendejének évfordulóját bizonyára a székes-főváros törvényhatósága is valami módon meg fogja ünnepelni, ezt pedig szebben és mefelelőbben nem tehetné, mint az által, ha a szabadságharcz költségeire, melyhez már 25000 forinttal járult, a jövő évben ez összeget tetemesen gyarapítja, a mit esetleg akként tehetne meg, hogy az 1896. évi május 11-én tartott millenáris ünnepies közgyűlésen nemzeti kulturális és közjótékonyossági czélok megvalósítására hivatott alapok létesítése czéljából megszavazott egy millió forint évi kamatának egy részét bizonyos ideig ez évtől kezdve évenként a szobor alaphoz csatolja, mely szobor első sorban nemzeti kulturális czélokot valósít meg. Ez által utánzásra méltó példát is adna a főváros a többi törvényhatóságnak és a gyűjtés sikerét nagyban előmozdíthatná.

Meg kell még e helyen jegyezmem, hogy miként a művészekkel 1893 évi szeptember 30-ik napján tartott értekezletben is kimondatott, a szoborművet esetleg részletekben is el lehet készíteni és e szerint ha a kivitelre elfogadott minta lesz, a szobor készítését azonnal meg lehet majd kezdeni és e mellett a még netáni szükséges gyűjtést folytatni.

Azután a bizottság új elnökének sürgős kiküldését kéri, hogy az országos gyűjtést mielőbb meg lehessen kezdeni.

Semmi kétség nem lehet az iránt, hogy a közgyűlés egyhangu lelkesedéssel fogadja majd a távozó alpolgármester utolsó indítványát. A nemzet s királya között az egyetértést nem fogja zavarni, ha méltó emléket állítunk a magyar szabadságharcz örök dicsőségére. A mi kétség titokban lappangott a lelkekben, hogy a nagy idők lelkes, nemzeti ünnepelésével megbántjuk uralkodónkat, azt maga király oszlatta el, a mikor elrendelte, hogy magánpénztárának költségére a magyar történelem tiz nagy alakjának, köztük Bocskaynak és Bethlennek állítson a kormány szobrot Budapesten.

Ungmegyei jubileum s az 50 éves évforduló.

A jövő év márczius 15-én lesz 50 éve, hogy a magyar ifjuság letette új alkotmányunk alapját, kikiáltotta az azóta törvénynyé lett 12 pontot.

Ez a nevezetes nagy nap méltó reá, hogy a nemzet a legnagyobb lelkesedéssel megünnepelje.

Készül is rá minden magyar hazafi.

A sok terv között, a melyek a nagy évforduló méltó megünnepelésére nézve újabban felmerültek, közüljük a következőket:

Farkas Balázs, az ungvármegyei honvédegyesület jegyzője a szabadságharcz közeledő ötven éves emlékünnepe alkalmából azt az indítványt teszi, hogy az 1848—49-iki honvédegyesületek a nagy nemzeti ünnep öröme s a szabadságharcz hőseinek emlékezetére ösztöndíj-alapítványokat létesítsenek. A ki altábornagy volt 10, a tábornok 6, az ezredes 4, az alezredes 3, az őrnagy 2, a százados 1 frttal, főhadnagy 80, a hadnagy 60, az őrmester 3, a tizedes 2 és a közkivétel 1 krral járuljon havonként az ösztöndíj-alaphoz. Ezenkívül minden rendelkezésre álló eszközt használjanak fel az alap növelésére s az agg honvédek kihálása után a menedékház árát is az alapítványhoz csatolják. Az indítványt a honvéd-egyesületek központi bizottsága is elfogadta.

Feszty Árpád, a hirneves festőművész, a magyar írókhoz és művészekhez lelkes hangú felhívást intézett, a melyben a következő nagyszabású tervet ajánlja:

Rendezzünk egy óriási ünnepélyt a Rákoson vagy a Kelenföldön, hívjuk meg rá vendégül a magyar népet. Gyűljön össze hazánk minden részéből egy-egy csoport, a mely vidékét képviselje az ő színes, változatos, festői viselkedésben, gyalog, szekéren, lóháton, minden vidék az ő szokása szerint.

Hívjuk meg nemzetiség- és valláskülönbség nélkül hazánk minden vidékét, gyűjtsük őket egy táborba és vezessük végig a fővárosra.

Vonuljon végig együtt az egész összegyűlt tábor a fővárosra, vonuljon el a királyi vár előtt, hogy lássa népét a király s hogy lássa a nép a magyar királyt. Azután a Vérmezőn megállva, tartsunk ott állomást, ott fogjon kezét egymással ur s a nép s minden nemzetiségű néppel együtt adjunk hálát az istennek, hogy:

Annyi balsors s oly sok viszály után,

Megfogyva bár, de törve nem, él nemzet e hazán.

A kolozsvári márcz. 15. bizottság 25 éve.

Szép multra tekint vissza ez a bizottság és tiszteletre méltó gárda az, mely évről-évre közreműködött benne.

A 25 év emlékére alább betűrendben adjuk a közreműködők névsorát és táblázatos kimutatásban, időrendben mutatjuk ki az ünnepély sorrendjét.

Miután a kolozsvári márcz. 15. bizottság egyetlen az országban, mely ily szép és maradandó becsű működést tud felmutatni, az 50 év emlékére, az orsz. tört. ereklye muzeum a közreműködők s a bizottság tagjai arcképeit és életrajzait bekéri, a képekből csoportokat alakít, az életrajzokat pedig elhelyezi

már eddig is gazdag „életrajzok tárá“-ban a jövő számára. Fájdalom, sokan vannak, a kik szerepeltek, de már örökre eltűntek. Ezek hozzátartozói vagy rokonai kéretnek az adatok beküldésére.

Megnyitó beszédet tartott:

Deáky Albert 1890-től 1897-ig minden évben.

Emlékbeszédet tartottak:

Bartha Miklós 1881, 1885, 1891, Békési Károly 1879, Csernátó Gyula 1887, Deáky Albert 1882, Ferenczy Zoltán dr. 1883, Gyarmathy Miklós 1889, Gyarmathy Zsigmondné 1886, De Gerando Antonina 1884, Hegedüs István dr. 1873, 1875, Herepey Gergely 1890, Hóry Béla 1895, Hindy Árpád 1896, dr. Kenessey Béla 1897, Sámi László 1874, 1878, Sándor József 1888, Szabó Samu 1892, Szász Gerő 1884, Szádeczky Lajos 1894, Török István dr. 1886, Teleki Sándor 1878, Thaly Kálmán 1893, Várady Károly 1880.

Szavaltak:

Ádám Endre 1889, Bárdy Géza 1890, Boér Emma 1876, 1878, Böhm József 1878, Ditrói Mórné 1888, 1891, Ditrói E. Mari 1896, Ditrói Nándor 1897, Fáy Szeréna 1888, Gerő Lina 1886, György Ilona 1897, dr. Hegedüs István 1877, 1886, Hóry Béláné 1881, Hubay Aranka 1884, Ivánffy Jenő 1887, E. Kovács Gyula színművész 1874, 1875, 1876, 1878, 1883, 1885, 1887, 1890, 1891, 1892, 1893, 1894, 1895, 1896, Kuthy Irén 1895, Lichtenegger Viktor 1880, 1881, Medgyaszay Evelin 1887, Magyar Ilona 1877, Malonyai Dezső 1888, Maróthy Margit 1894, Nagy Ibolyka 1885, Némethy Irma 1874, Ramazetter Jolán 1880, Ráthonyi Ákos 1893, Szacsuvay Imre színművész 1879, 1882, Szerémi Gizella 1892, Tóthfalusy József 1895, Zilahy Gyula 1884.

Énekekkel közreműködtek:

Balogh Györgyné 1886, 1889, Blaha Lujza 1884, Bognár Vilma 1885, Cseh Mariska 1880, Erdélyi Marietta 1879, Ferenczy József 1882, Foryay Ferike 1897, Kordin Mariska 1876, Kürty Klára 1893, 1894, Örley Flóra 1882, Szigligetiné Pálmai Ilka 1879, 1881, Pataky Ottilia 1876, Réthy Laura 1888, 1890, Serly Lajosné 1891, Schiff Etel 1892, Sipos Etel 1895, Urbanetz Emilia 1896, Zólyomy Jenő 1883.

Zongora, czimbalom vagy hegedűvel közreműködtek:

Blau Gyula (hegedű) 1879, Boér Gergely (hegedű) 1881, Bydeskuthy Ella (zongora) 1888, Dobál Ilka (zongora) 1877, 1883, Farkas János és fia (hegedű) 1885, Farkas Ödön (zongora) 1895, Frayl Frigyes (zongora) 1895, Gegenbauer József (zongora) 1881, Geiger Albert (zongora) 1896, Groisz Helén (zongora) 1884, Lányi Ernő (zongora) 1883, Melitskó Frigyes (zongora) 1880, Montbach Sándor lovag (zongora) 1889, Popini Nándor (czimbalom), 1892, Rigó Anna (zongora) 1886, Salamon József dr. (zongora) 1886, Serly Lajos (zongora) 1890, Solti Katicza (zongora) 1891, Szenkovics Ilona (zongora) 1877, Weér György (zongora) 1881.

Dalegyletek zenekarok:

Kolozsvári Dalkör, 1873—97-ig, Polgári Dalegyelet 1874—97 ig, Egyetemi zenekar 1893-ban, Zene-conservatorium 1877-ben, Salamon János zenekara 1873—93-ig és 1897-ben, Pongrácz Lajos zenekara 1882-ben és 1894—97-ig.

A közreműködés a zenekarok részéről is mindig díjtalanul történt.

A kolozsvári márczius 15-iki állandó bizottság névsora.

(A *-gal jelöltek ma is működő tagjai a bizottságnak.)

- *1. Ábrahám Antal (1873).
- *2. Bartha Miklós (1880).
3. Bányai József (1873).
- *4. Balogh Károly.
5. Békésy Károly.
- *6. Benel Ferencz (1884).
7. Bodor Géza (1884)
- *8. Böckel Károly.
9. Bogdán István (1874).
10. Dr. Concha Győző (1885).
11. Dr. Csernátó Gyula (1878).
- *12. Deáky Albert elnök (1873).
- *13. Ditrói József (1875).
- *14. Br. Feilitzsch Arthur.
- *15. Dr. Ferenczi Zoltán (1876).
- *16. Gajzágó Manó (1885).
- *17. Dr. Gyalui Farkas.
- *18. Dr. Halász József.
19. Dr. Hegedüs István tisztt. tag (1873).
- *20. Hegyesi Vilmos (1873).
- *21. Hevesi József.
- *22. Hindy Árpád.
23. Horváth Kálmán (1885).
- *24. Hóry Béla pénztárnok (1873).
- *25. Dr. Kenessey Béla.
26. Dr. Kerekes Gyula.
27. Z. Kis Elek.
- *28. Koleszár Sándor (1876).
29. Korbuly József (1885).
- *30. E. Kovács Gyula.
- *31. Kovács János (1881).
32. Krasznai Mihály (1873).
- *33. Kuzskó István (1890).
- *34. Magyar Mihály (1878).
35. Mátrai Béla.
- *36. Márki Sándor.
- *37. Merza Lajos.
38. Mezey Miksa.
39. Minorich Albert.
40. Münszter Ede.
- *41. Nagy Károly.
- *42. Nagy Lajos.
- *43. Nedoroszték János.
44. Novák Viktor (1885).
45. Petrán József.
- *46. Polcz Rezső (1882).
47. Sámi László (1875).
- *48. Sándor József (1885).
49. Sánta Béla (1882).
50. Sebesi Jób (1885).
- *51. Sipos Károly. (1885).
- *52. Dr. Szádeczky Lajos.
- *53. Szekula Ákos.
54. Szepesý Lajos.
- *55. Szucsáky Imre.
56. Tamásy István (1883).
- *57. Gr. Teleki László (Koltói) (1885).
- *58. Török Imre (1885).
- *59. Dr. Török István (1874).
- *60. Várady Aurél jegyző.
61. Várady Károly 1873.
- *62. Veress Endre.
- *63. Vincze István (1885).
- *64. Virányi István.

Év	Megnyitó beszéd	Emlék beszédet tartott	S z a v a l t	É n e k e l t	Zongorázott	Czimbalom v. hegedű	Dalkör	Zenekar	Az ünnepély helye
1873		Hegedüs István					Kolozsvári Dalkör	Salamon János zenekara	Bölöni Farkas Sándor sírjánál a temetőben
1874		Sámi László	E. Kovács Gyula és Némethy Irma				K. dalkör, Polgári Dalegylet	" "	Vigadó nagy terme
1875		Hegedüs István	E. Kovács Gyula					" "	" "
1876			E. Kovács Gyula, Boér Emma k. a.	Pataky Ottilia, Kordin Mariska				" "	" "
1877			Hegedüs István, Magyary Ilona k. a.		Dobál Ilka, Szenkóvics Ilona k. a.		Zene-conservatorium	" "	" "
1878		Sámi László, gr. Teleky Sándor	Boér Emma, E. Kovács Gyula, Böhm József				Helyi dalkörök	" "	" "
1879		Békésy Károly	Szacsvay Imre	Erdélyi Marietta, Szigligetiné Pálmay Ilka		Blau Gyula (hegedű)	" "	" "	" "
1880		Várady Károly	Indali Gyula versét Lichtenegger Viktor Ramazetter Jolán k. a.	Cseh Mariska k. a.	Melicskó Frigyes		" "	" "	" "
1881		Bartha Miklós	Hóry Béláné, Lichtenegger Viktor	Pálmay Ilka	Gegenbauer J. Veér György	Boér Gergely (hegedű)	" "	" "	" "
1882		Deáky Albert	Szacsvay Imre	Örley Flóra, Ferenczy József			Polgári Dalegylet	Salamon és Pongrácz zenekara	" "
1883		Dr. Ferenczy Zoltán	E. Kovács Gyula	Zólyomy Jenő	Dobál Ilka, Lányi Ernő		Kol. Dalkör és Polgári Dalegylet	Salamon J. zenekara	Tornavivó épület nagy terme
1884		Szász Gerő, De Gerandó Antonina	Hubay Aranka k. a., Zilahy Gyula	Blaha Lujza	Groisz Helén		" "	" "	Vigadó
1885		Bartha Miklós	E. Kovács Gyula, Nagy Ibolyka	Bognár Vilma		Farkas János és fia (hegedű)	" "	" "	" "
1886		Dr. Török István, Gyarmathy Zsigáné	Hegedüs István, Gerő Lina	Balogh Györgyné	Rigó Anna, Dr. Salamon József		" "	" "	" "
1887		Csernátony Gyula dr.	E. Kovács Gyula, Ivánffy Jenő, Medgyaszay Evelin				" "	" "	" "
1888		Sándor József	Ditrói Mórné, Fáy Szeréna, Malonyai Dezső	Réthy Laura	Bideskuthy Ella		" "	" "	" "
1889		Gyarmathy Miklós	Ádám Endre	Balogh Györgyné	Montbach Sándor lovag		" "	" "	" "
1890		Herepegy Gergely	E. Kovács Gyula, Bárdy Géza	Réthy Laura	Serly Lajos		" "	" "	" "
1891		Bartha Miklós	E. Kovács Gyula, Ditrói Mórné	Serly Lajosné	Solti Katicza k. a.		" "	" "	" "
1892		Szabó Samu	Szerényi Gizella k. a., E. Kovács Gyula	Schiff Etel		Popini Nándor (czimbalom)	" "	" "	" "
1893		Thaly Kálmán	E. Kovács Gyula, Ráthonyi Ákos	Küry Klára			" "	Egyetemi zenekar és Salamon	" "
1894		Dr. Szádeczky Lajos	Maróthy Margit k. a., E. Kovács Gyula,	Küry Klára			" "	Pongrácz zenekara	" "
1895		Hóry Béla	Kuthy Irén, Tóthfalusy József	Sipos Etel	Frayl Frigyes		" "	" "	" "
1896		Hindy Árpád	Ditróiné E. Mari, E. Kovács Gyula	Urbanetz Emilia	Farkas Ödön Geiger Albert		" "	" "	" "
1897		Dr. Kenessey Béla	György Ilona, Ditrói Nándor	Forray Ferike			Kolozsvári Dalkör	Salamon és Pongrácz zenekara	" "

Halálozások.

Honvédegyleteket, munkatársainkat és lapunk barátait kérjük: sziveskedjenek a halálozásokról egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az erekiye-muzeum számára esetről-esetre beküldeni.

Bakos Albert 48-as honvédtizedes 73 éves korában meghalt. A boldogult részt vett Budavár ostromában s ő is Világosnál tette le a fegyvert. Ezután elfogták s az osztrák hadseregbe akarták sorozni, de a vezénylő altisztől éjnek idején megszökött s szerencsésen haza vergődött szüleihez.

Gelsei és szolgagyőri Biró Vincze, volt 1848—49. honvéd-husár százados, az ugodói orsz. gyűl. választókerület 48-as és függetlenségi párt elnöke, földbirtokos, november 26-án hetvenegy éves korában Pápán meghalt.

Burián Pál 1848—49. évi honvédszázados, gyakorló ügyvéd, okl. mérnök, Esztergomvármegye volt árvaügyész, Esztergom szab. kir. város volt mérnöke, december 29-én nyolczvanéves korában meghalt Esztergomban. Elhunytát a Burián és a Karácsonyi családok és nagyszámu rokonság gyászolja.

Dus Ferencz. A nagy időknek egyik érdekes alakja hunyt el Török-Kanizsán az öreg Dus Ferencz 48-as nemzetőrben. Ismeretes olvasóink előtt, hogy a bécsi kamarilla mikép lázította föl ellenünk a nemzetiségeket, köztük a szerbeket is. A bujtogatók közt volt Fábry püspök is, a ki keresztel kezében izgatott Kossuth Lajos ellen. Faluról-falura járva eljutott Kis-Zomborba is. Ott azonban a szabadságszerető lakosság nem fogadta kedvezően s mikor a püspök hintájában állva Kossuth ellen szónokolt s a császárt kezdte ajánlgatni, a nép neki esett a hintónak s azt a püspökkel együtt fölfordította. A nép bizonyára darabokra is tépi a püspöki ornátusba öltözött Fábryt, ha Dus Ferencz a ki akkor községi bíró volt ott, közbe nem lép. A lóról leoldott kötőfékkel megfenyegette a püspököt s a népet azal csillapította le, hogy a püspököt fölakasztatja a kis-zombori erdő ismert ősfájára, a melyet bitónak használtak. Az emberek erre visszatették a hintóba a püspököt és viték a vesztőhelyre. Dus ezalatt értesítette a szegeli honvédség parancsnokát, a ki egy század katonát küldött a püspök megrettetésére. Éppen idejében érkezett a honvédszázad, mert már a kötelelet igazgatták Fábry püspök nyakára.

Görgei és toporezi Görgey Kornél nyugalmazott altábornagy, a főrendiház tagja, a II. osztályu vaskorona-rend és a Lipót-rend lovagja decz. 26-án este hét óraker hetvennyolcz éves korában Budapesten meghalt. Deczember 28-án temették a Várház-közut 15. szám alatti gyászházból s a budai katonai temetőben helyezték örök nyugalomra. Halálát felesége, szül. Hornbostl Emilia testvérei és nagy rokonsága gyászolja.

A fényes katonai kíséretben ott voltak: Lobkovitz hadtestparancsnok, Fejérváry és Forinyák lovassági tábornokok, Zsoldos, Vojnárovics, Paarmann Czibulka tábornokok és az összes Budapestten tartózkodó főtisztek. A gyászmenetet, mely rendkívül impozáns volt, Bernolák altábornagy vezette. A menethez csatlakozott az 52. gyalogezred, két üteg tüzérség s két század huszár. A gyászkoszt egy koszorúval megtelt kocsi követte. Az isaszegi hősnek a 48-as honvédegylet is küldött szép koszorut. A budai katonai temetőbe érve, a gyászszertartást végző táborig lelkész a koporsót újból bészentelte. A kivonult katonaság ezután kétszer egymásután sortűzet adott.

Görgey Kornél született Toporczon, Szepesmegyében 1819-ben decz. 7-én. 1836-ban a 9. számú huszárezredbe lépett, mint hadapród. 1848-ban már kapitány volt. Mielőtt

a magyar szabadságharcban megkezdte volna szerepét, Prágában dandársegédtsízt és Bécsben hadosztály-segédtsízt volt. A Miklós-huszárokkal Magyarországra került s Görgey is a nemzeti ügy szolgálatába szegődött. Unokatestvére, Görgey Artur alatt résztvett a szabadságharc nevezetesebb csatáiban. 1848. decz. 18-án Mosonynál már mint őrnagy és dandárparancsnok a Württemberg-huszárok élén rohammal visszaverte a bán lovasságot. A kápolnai csatában is kitüntette magát, másnap, február 28-án pedig elfoglalta az ellenség három ágyuját Mező-Kövesdnél. 1848. április 5-dikén-négy-huszárszázaddal nyolcz század dzsídást és ugyanannyi könnyű lovaszoritott vissza Hatvannál. 1849. májusban mint alezredes a honvédelmi miniszteriumba került, mint osztályfőnök. Világosnál Görgey Artur táborkarában volt. A fegyverletétel után forró lázba esett Minthogy a szabadságharc vége felé nem vett részt a harcokban, csak várfozságra ítélték. Rövid fozság után kegyelmet kapott s 1851-től ősi birtokára Toporczra vonult vissza. 1868-ban a honvédségbe lépett régi alezredesi rangjával s fokozatos előléptetéssel a szegedi honvédkerület parancsnoka lett. 1888-ban mint altábornagy nyugalomba vonult s nemsokára a főrendiház tagjává nevezték ki.

Gyimóthy János kir. járásbírósi végrehajtó s volt 48-as honvéd 70 éves korában deczember 29-én Pécsváradon meghalt.

Ibrányi Zsigmond. Kótaj szabolcsmegyei községben meghalt ibrányi és vajai Ibrányi Zsigmond 48-as huszár-főhadnagy, földbirtokos és megyebizottsági tag. Temetése nagy részvét mellett karácsony másodnapján volt.

Kemény Lajos 1848—49-iki honvédfőhadnagy deczember 30-dikán hetvennégy éves korában Kaposváron elhunyt.

Kissinger Mátyás 1848—49-iki honvéd Zsigmond-házán decz. végén meghalt.

Nemes Kun Kálmán mérnök, 1848—49-iki honvédszázados, komáromi kapituláns és római jellem deczember 15-én élete 79-ik évében, rövid, de súlyos betegség folytán Kecskeméten elhunyt. A boldogult földi maradványait decz. 17-én d. e. 10 óraker helyezték a II-ik tized 94. sz. alatti családi háztól az ev. ref. egyház gyászszertartása szerint a budai ut melletti temetőbe örök nyugalomra.

Kuthy István 1848—49-iki honvédtizedes november 23-án nyolczvankétéves korában Budapesten meghalt. Az öreg a szabadságharc számos ütközetében vett részt, s végigbarezolta az olasz hadjáratot is.

Lomniczy Vilmos 1848—49-iki honvédbadnagy, hites ügyvéd, városi képviselő, hetvenegy éves korában Lőcsén meghalt.

Lőrincz Mátyás takácsmester s 48-as honvéd Görbeden meghalt. Az elhunyt több csatában vett részt s ezekről mindvégig rajongó hazaszeretettel beszélt a fiatal-ságnak.

Ludaico Miksa 1848—49-iki nemzetőr, nyugalmazott királyi járásbíró, a magyar történelmi és régészeti s még több magyar tudós társaságnak rendes tagja, ismert szerb író, Ráczeke és Lóré községek képviselőtestületének virilis tagja, a szentendrei görög keleti püspöki egyházmegye iskolaszékének alelnöke, a ráczekei görög keleti egyház főgondnoka deczember 10-én 80 éves korában Ráczekeén meghalt. Nagy részvét mellett temették el.

Mészáros Mihály 1848—49-iki honvéd, nyugalmazott honvédszázados november 21-én 68 éves korában Keszthelyen meghalt. Az öreg szabadságharcost az egész város szerette és tisztelte. Sok jót tett a szegényekkel, gyakran ellátogatott az iskolákba, hol nemesak a gyereket jutalmazta meg cukorkával, ha a leczkét jól tudták,

hanem a tanítónak is vitt rendesen könyvet vagy egyéb apróságot ajándékba. A város színé java kísérte utolsó útjára. Elhunytát özvegye, született Diósy Julianna és nagyszámu rokonság gyászolja.

Máté György 1848—49-iki honvéd, hatvanhétéves korában a Szent-István-kórházban meghalt. Az öreg szabadságharcosnak a honvédmenedékház volt otthona. Néhány hónappal ezelőtt nagy beteg lett, akkor átvitték a Szent-István-kórházba, hol decz 12-én meghalt. Öreg bajtársai testületileg kísérték utolsó útjára.

Müller Dániel közjegyző és 1848—49-es honvédtizedes elhunyt a családjából a család alábbi gyászjelentést adta ki: Alólirottak a legmélyebb fájdalommal jelentik, hogy az önfeláldozó, legjobb férj, jó atya, nagyatya, após, testvér és rokon: *Müller Dániel* honvéd tizedes, bánffy-hunyadi kir. közjegyző életének 65-ik, boldog házassága 28-ik évében, rövid szenvedés után, decz. 3-án reggel 3/4 9 órakor jobblétre szenderült. A megboldogultnak földi részei f. hó 5-én d. u. 3 órakor fognak (Bánffy-Hunyadon) a halottas háztól rövid ima után az indóházhoz szállítani. Kolozsvárt pedig f. hó 6-án d. e. 10 órakor fog a vasuti pályaudvarból az ev. luth. egyház szertartása szerint a luth. sirkertbe és az örök nyugalomnak átadatni; mely végtiszteletre a rokonok ismerősök szomoruan meghívottnak. Áldás emléken, béke porain! Bánffy-Hunyad, 1897. deczember hó 4-én. Özv. Müller Dánielné szül. Vais Jusztina, mint az ehunyt neje. Klatróbetz Endréné szül. Müller Ilona, mint leánya, Klatróbetz Endre, mint vő Klatróbetz Bandi, Jani és Ilonka, mint unokák. Müller Katalin, mint az elhunyt testvére. Vais Paulina, mint sógornő. Számos közelebbi és távolabbi rokonok.

Nagy Imre, Nagy János. Ér-Körtvélyes szatmármegyei községben megható temetés volt decz. elején. Két testvért, Nagy Jánost és Imrét temették egyszerre, a kik 48-ban az oláh vérontás hírére önként álltak be nemzetőröknek. Erdélybe rendelték őket, hol résztvettek abban a csatában, melyben Vasvári Pál életét vesztette. Ők is csak súlyos sebekkel, nagynehezen birtak menekülni. Életük utolsó éveit egészen, a község segítségéből tengették. Egy napon, az egyik este, a másik hajnalban haltak meg. Temetésük nagy részvét mellett ment végbe. Egymásután vitték a két egyszerű festett fakoporsót s egy sirban helyezték pihenőre.

Nedők József 48-as honvéd meghalt Szegzárdon. Az aggastyán hajnali misére ment, de a templom előtt összeesett és meghalt.

Pálffy Albert. 1820—1897. A magyar irodalomnak vesztesége van. A régi irói gárdának egyik ismert tagja, Pálffy Albert, hosszas szenvedés után elhunyt a fővárosban. Pálffy főleg a regényírás terén működött sikerrel 1848-ban a „Márciusius Tizenötödike“ című ujságot alapította, mely eleinte Pesten, később Debreczenben, végül ismét Pesten a legszélsőbb forradalmi irány közlönye volt a szabadságharc végéig. A szabadságharc lezajlása után börtönbe zárták, majd a csehországi Budweisba bellebezték, a hol meg is nősült. Megszabadulása után Pestre tért vissza s itt az irodalommal és hírlapírással foglalkozott.

Petkovics József 1848—49-iki honvéd tizedes, nyugalmazott táviró vonalőr, hetvenkétéves korában Rimaszombatban elhunyt.

Putz József 48-as honvédhadnagy 75 éves korában hosszas betegség után Ujlakon meghalt. Bajtársainak nagy részvéte mellett kísérték örök nyugalomra.

Szerbovszky Ágoston. A fővárosnak egyik érdemes polgára és régi érdekes alakja, Szerbovszky Ágoston nyugalmazott pénzügyi segédhivatali főnök decz. 21 én

86 éves korában hirtelen elhunyt. A megboldogult előkelő lengyel családból származott s 1831-ben részt vett a lengyel fölkelésben, melynek leveretése után menekülnie kellett. Magyarországra jött s mikor 1848-ban a szabadságharc kitört, magyar honvédnek csapott föl s vitézül küzdött a magyar szabadságért. Az abszolút korszakban ismét Lengyelországba ment, de 1855-ben visszatért s mint hű magyar hazafi élt köztünk, magyarnak nevelvén családját is. Felesége Vidéky Zsuzsánna, a kivel ez év tavaszán ülte arany lakodalmát. Leánya Augusztá, Bárány N. Ernő önk. tüzoltó főparancsnok felesége, fiai közül Szaniszló városi tüzoltó főparancsnok, László m. á. vasuti titkár és Sándor biztosítási főhivatalnok. Özvegyén és gyermekein kívül a rokonok és tisztelők egész sora gyászolja az egykor vitéz szabadságharcost.

Simonovits József 1848—49-iki honvédhuzár hetvenhétéves korában Budapesten meghalt. A szabadságharc alatt Bem táborában szolgált és több ütközetben vett részt. Elhunytát özvegye és nagyszámu rokonság gyászolja.

Szabó Béla 1848—49-iki tüzérhadnagy november 20-án hatvanhatéves korában Pozsonyban meghalt. Szabó Komáromban született és a szabadságharc után mintegy husz esztendővel telepedett le Pozsonyban, hol nagyon sokan ismerték. November 22-én temették el a közönség nagy részvéte mellett.

Szaf Amáliát, a szabadságharc egyik lelkes aszszonyharcosát temették nov. 22-én a bécsikapu-tér 5. sz. házából. Szaf Amália markotányosnő volt a szabadságharcban, de ha nagy volt a küzdelem, otthagya a markotányos kocsit, honvédruhát öltött s karddal kezében küzdött az elsők között. Buda ostromakor lakásán ápolta a megsebesült honvédeket. Jegyese a csatában elesett s a szomorú menyasszony egész életét a jótékonyágnak szentelte. Nem ment férjhez s egyedül a szegényeinek élt. 20-án 97-ik születési napjára hívta meg ismerőseit, de a vendégek már halottas ágyán találták.

Tapolcsányi Károly 48-as honvédhadnagy, a nagyváradi püspökség uradalmi gazdatisztje 71 éves korában meghalt Nagyváradon.

Török Lajos, Szamosszeg község nyugdíjazott tanítója, volt 48—49-es honvéd hosszas szenvedés után életének hetvenkettedik évében elhunyt. Halálát kiterjedt rokonságán kívül az egész község gyászolja.

Zoó János az 1848-ik szabadságharczi honvédtüzér, nyugalmazott polg. leányiskolai rajztanár és ipariskolai igazgató deczember 22-én hosszas szenvedés után, hetvenhatéveskorában Szentesen meghalt. A boldogultnak hült tetemeit decz. 23-án délután 2 órakor a ref. egyház szertartása szerint, a középtemetőben helyezték örök nyugalomra.

Zoó János a magyar szabadságharcban nemcsak mint honvédtüzér tüzemester vett részt s mint ilyen több nagy csatában küzdött, de a harcok lezajlása után hazafiúi érzelmeiért Therésienstadban négy évi várfogságot is szenvedett.

A bilincsektől megszabadulva, a boldogult mint festőművész működött, majd szülővárosában a figyelműnél s a polgári leányiskolánál rajztanár lett — s egyuttal mint ipariskolai igazgató 22 éven közelismerésre foglalkozott, míg nem az 1896. év végén nyugalomba lépett, s boldog családi otthonában élte le nnapjait.

Az elköltözött férfiú szorgalmával, tevékenységével s kedvelt modorával mindenki szeretetét és becsülését megnyerte s a közsésvét kísérte végnyugalomhelyére, kívánva neki csendes nyugvást az édes anyai földben.

K Ü L Ö N F É L É K .

— A segesvári ütközetről s Petőfiről egykoru feljegyzések. Tamási Béla alezredes, a honvéd törzstiszti tanfolyam tanárának édes atya mint tiszt szolgált 48—49-ben. A segesvári ütközetben részt vett. Az elhunyt szabadsághős naplót hagyott hátra, melyben a segesvári csatára nézve a következők olvashatók:

„A csata nagy veszteség volt a magyar fegyverekre. Az első kis sereg teljesen felbomlott. 9 ágyunk 11-ből veszett oda. Összes társzekerünk, Bem kocsija, rajta a pénztár stb. az ellenség kezébe került. Fogságba került 6—700 harcosunk; ugyanannyi elvérzett. Utóbbiak közt Petőfi azzal a kis csapattal együtt, a melynek sorai közé menekült volt. Elestek Daczó Zsigmond huszár őrnagy, Zeyk Domokos százados, Dáné János főhadnagy s még több tiszt, kiket nem ismertem. A székelyek nagy része haza szállingózott; a 27-ik honvéd zászlóalj — kalotaszegi fiuk — Kolozsvárnak vette útját“ . . .

Ugyan e napló szerint Petőfire vonatkozólag idézem:

„ . . . Petőfi is nemzetőri ruhában, pántlikás és tollas kalappal a fején, ott ténfergett egy darabig köztünk, (ama csoportban, hol Bem személyesen irányított egy löveget, az orosz hadállásban szabad szemmel is kivethető vezércsoport ellen) de Bem komolyan megintve őt, elküldötte a veszedelmes helyről, mire Petőfi Fejéregyházára huzódott s onnan nézte a csatát gyalog“ . . .

Máshelyt:

„ megkezdettük a visszavonulást, a mely a kényszer nyomása alatt fájdalom általános futássá változott át. A ki futhatott Héjasfalva felé a székelyföldnek tartott. Akkor láttam Petőfit Fejéregyházáról az országon ama halom felé szaladni, a mely rajzomon veres kereszttel van megjelölve. A halmon egy félzászlóalj honvéd foglalt volt helyet, abból a czélből, hogy az országon menekülőket fedezze. Petőfi azokhoz futott. Láttam a mikor soraik közé bement, egy kis árkon ugorva át, kalapja leesett fejről s arról levált a trikolor pántlika, a melyet

E jegyzeteket a muzeum igazgatósági tagja: Sándor József orsz. képviselő kérte el az elhunyt fiától a Történelmi muzeum és annak hivatalos lapja: a Történelmi Lapok részére.

— Társas estélyek. A történelmi muzeum július 15-én megtartott 56-ik társas estélyének főtárgya a Petőfi-ünnep volt. Ez a társaság, mely a m. é.-ben a kolozsvári honvéd-émlék létesítésére kezdeményező és irányító volt, kimondta, hogy képviselteti magát az ünnepen, koszorút küld a koszorus költő szobrára, a szobor miniatüre mintáját a muzeum számára törekedni fog megszerezni. Szabó Samu, honv. egyleti elnök kérdést intéz a társasághoz, kik akarnak részt venni? Erre jelentkezések történtek. Urlaki Péter öreg honvéd előadja, hogy a szerényebb viszonyok között élő öreg honvédek tömegesebben óhajtának részt venni, különösen azok, a kik Bem apó oldala mellett sokszor látták a költőt, de mérsékelt vasuti jegy nélkül ezt nem tehetik, mert nem telik. Kuskó István megnyugtatta a társaságot, hogy vasut féláru jegyről gondoskodni fog a segesvári rendezőség és így a szegényebb bajtársak is megjelenhetnek a fejéregyházi csatatéren, szakíthatnak egy-egy levelet a költő sirjáról.

A társaság a Herczegovina nyári kerthelyiségében gyült össze. Jelen voltak: Szabó Sámuel tanár, honv. egyleti elnök, Nagy Lajos tanár, alelnök, Popini János, Persián Gerő, Spaller Károly, Szucsáky Imre, Urlaki Péter, Balogh Lajosné, özv. Illingné Persián Ilona, Kuskó Istvánné, özv. László Gedeonné, László Ilonka, Tokaji Erzsébet (Piski-telepről), Virágháti Béláné, id. Balogh Lajos, Esztegar Kristóf, Kuskó István, Virágháti Béla, Virágháti Gyula, ifj. Balogh Gyula, stb. stb.

Kossuth Lajos emlékeztétét augusztus 26-án mintegy harminczan ünnepelték meg az ereklye muzeum által rendezett 57-ik társas estélyen a Herczegovina nyári mulató helyiségében. Deáky Albert nyitotta meg a beszédek sorát. Zajos éljenzés követte szavait Sándor József orsz. képviselő a honvédekről emlékeztet meg.

A tört. muzeum elnöke a társaság két tagjára, Sándor Józsefre, ki az „Emke“ szervezése és megalapítása körüli munkában a szunnyadó nemzetet felébresztette, Kuskó Istvánra, a muzeum őrére, ki a nagy idők történeti adatainak összegyűjtése és azok emlékeinek kegyeletben tartása körül szívós kitartással alapvető munkát végzett, a jelenlevők zajos éljenzése mellett emelt poharat. Nedoroszték János az estélyek háznagya bemutatva két budapesti vendéget, dr. Papp József és nejét, a társaságra üritett poharat. A magyar emigráció két tagjáról, a társaságban levő Popini Jánosról és a még életben lező Czetz János tábornokról az elnök emlékeztet meg. Sándor József képviselő a társaság hölgyeire üritette poharát zajos éljenzés mellett. Kuskó István a társas összejövetelek sorozó bizottság tagját, Nedoroszték Jánost köszöntötte fel. Sándor J. az elnökről Deáky Albertről emlékeztet meg.

Az estélyen jelenlevők közül feljegyeztük a következők neveit: Bíró József, honv. tiszt egyleti alelnök, Nagy Pál, nyug. számtanácsos, egyleti jegyző, Nedoroszték János, honv. egyleti választm. tag, Popini János emigráns, Szucsáky Imre, tüzemester Komárom várából, Urlaki Péter őrmester, Vincze István, honv. egyleti t. tag, Esztegar Kristóf, kereskedő, Virágháti Béla, Ferenczy Gyuláné, dr. Halász Jánosné, Kuskó Istvánné, dr. Papp Józsefné, Tokaji Lászlóné, Virágháti Béláné, Deáky Alhert, a muzeum elnöke, Sándor József, orszgy. képviselő, id. Ferenczy Gyula bankigazgató, Kuskó István, a muzeum őre, Tokaji László gazdasági egyleti titkár, Müller Gyula, dr. Papp József ügyvéd, Budapestről, Benel Antal joghallgató, Bagaméry Zsombor, Virágháti Gyula, ifj. Ferenczy Gyula, Deáky Lóránd, Deáky Iván, Popini Nándor, stb. stb.

Kossuth Lajos emlékeztétét a néhai születése 95. évfordulója alkalmából, kegyelettel ünnepelték meg a Történelmi és Erekye muzeum igazgatósága által szeptember 19-én rendezett 58-ik társasestélyen. A Mátyás király születési házával szemben levő Kis-Pipa vendéglő külön termében gyültek össze és megemlékeztek a nagy hazafi életéről és működéséről. A kolozsvári orsz. ereklye muzeum őre, Kossuthnak egylevelét olvasta fel, melyet Edinburgban 1859-ben adott ki s melyben Magyarország és Ausztria helyzetét, bizonyos tekintetben a mai viszonyok között is találó vonásokkal festi. A magasan szárnyaló levél szövegét, mely bölcsesség és lángoló hazaszeretet lengi át. Benel Ferencz ügyvéd, a függetlenségi párt elnöke, Kossuth Lajos emlékeztetéről mondott egy minden tekintetben szép toasztot; szívből jövő szavai mély benyomást gyakoroltak a jelenlevőkre. Kuskó István, Kossuth Lajos katonáiról, a nagy idők derék harcosairól emlékeztet meg, élteve jelen volt képviselőit. Nedoroszték János a jelenlevő hölgyekre köszöntött, azután felavatta a Kossuth asztaltársaság ujonnan

belépett fiatalabb tagjait. Az 50 éves évfordulóra kiváló tekintettel márczius 15-ére sok előkészületi tervet megbeszéltek. Jelen voltak: Benel Ferencz, Vincze István, Nedoroszték János, Böckel Károly, Popini János, Pollák Ignác, Szabó Antal, Esztegár Kristóf, Császár Dávid, Borbély Mihály, Lovich Ödön, Kuskó István, Pityik György (Nagy-Bányáról), Tóthfalussy György, Bagaméry Zsombor, Viucze Istvánné, Császár Dávidné, stb. stb.

A szamosfalvi vértanuk kivégzésének évfordulója alkalmából a honvéd vértanu emlékhöz Szamosfalvára rendezendő kirándulás, a kivégzettekre vonatkozó adatok s az emlék felállítására tartozó részletek felolvasása, illetve a honvédemlék megünneplére október 15-én 59-ik társas összejövetelét tartotta a történelmi muzeum igazgatósága a Kispipa vendéglő helyiségében, a melyen az ünnepély részleteit megállapították.

December 15-én nagyon nevezetes tárgyról folytattak eszmecsere-t a Történelmi muzeum és a Történelmi Lapokból alakult bizottság által rendezett rendes havi társaságban. A társaság előadója bejelentette, hogy ez immár a 60-ik összejövetel. A megelőző, okt. 15. estély nyomán megtartották az okt. 17. vértanu emlék ünnepélyt a szamosfalvi emlék oszlop előtt. Az emlék-beszédbé bele szótték a kivégzettekre vonatkozó adatokat, felolvasták az emlék keletkezésének történetét a felállító és hozzájárulók neveinek felemlítésével. — Ezt most minden évben ismételni fogják egyetemben a halottak napi világitással, melyet az idén Grünvald Mór végzett, koszorukat Rutska Jánosné és Viucze Istvánné urhölgyek helyeztek az emlékre. Jelentés tétetett arról is, hogy az emlék felállítója, a rácsokat készítői, fenntartóiról a muzeum 50 évi jubileumi közgyűlésén előterjesztés fog tétetni, hogy egy részről, hazafias áldozatuk egy emlék levéllel legyenek kitüntetve, más részről pedig formyszerű megbízást nyerjenek hazai és más fontos működésükben. Sárdy Lőrincz az okt. 17. ünnepéről felvett két pillanatnyi képet mutat be. Az ereklye muzeum képtára részére átvéteik.

Az inségre jutott szegény honvédek karácsonyi és új évi segítségére a honvédegylet előterjesztése került szóba; ez előterjesztés szerint az egylet a sajtó útján a közönséghez fog ismét folyamodni. Ezzel kapcsolatban előadatott a muzeum ez irányú vezetete is. Sipos Károly örömeinek és lelkesedésének ad kifejezést, hogy a mai nemzedék még a nagy idők tanuival együttl lehet. Lelkesedésének tettekben kíván kifejezést adni s 25 frt alapítványt tesz arra, hogy annak kamatai egy öreg honvédnek adassanak minden új évben. Ha majd honvédek nem lesznek, élvezze a tőkét és kamatot az ereklye muzeum. A gyűlés lelkesült örömmel vett üdömást a polgártárs szép ajánlatáról, ki szegény ember létére példát mutat, miképen lehet a kenyeret megosztani a nagy idők szegény sorsban élő tanuival.

Rendkívül jó hangulatot keltett az a szép sorozat, mely a muzeum részéről az 50 éves évforduló megünneplésére elő van készítve. Ezt első cikkünk részletesen ismerteti. Ennek előadása alatt Nedoroszték János 48-49-es honvéd indítványozza, hogy Budapesten az egykori Pilvax kávéház épülete emléktáblával jelöltessék meg s ő mint pesti születésű, a ki gyakran látta ott gyülekezni a jurátusokat a márcziusi napokban, tanuja volt Jókai, Vasvári lelkes buzdításának, ott volt a 12 pont szövegezésénél ezt anyagilag is elő kívánja segíteni. E célra 25 forintot ajánl fel. A jelenlevők megéljeneztek az ajánlattevőt és a társaság emlékkönyvébe iktatták ajánlatát. Kapcsolatban ezzel javaslatba hozták, hogy a kolozsvári redoute, a hol szintén kimondották az uniót, láttassék el emléktáblával és erre a kolozsvári márcz. 15. állandó bizottság részéről ké-

ressék fel Jancsó Lajos aradi rajztanár, ki ez eszmével foglalkozott, javaslatára irásbeli benyújtására. Biró József főhadnagy előadja, hogy ő a redout előtt jelen volt az unió kimondásánál. Puskával vonult ki, hogy ha a szükség kívánja, helyt álljon. Megéljeneztek az öreg katonát. Nagy Pál számtanácsos főhadnagy köszönettel és elismeréssel emlékezik meg éljenzés között az előadó muzeum ör munkaságáról, mit a honvédügyek körül kifejt. Sipos az emlékkönyvbe kéri iktatni a társaság elismerését és halás köszönetét. Előadó a figyelmet köszöni, de az indítvány felett napi rendre térést kíván, mert csupán azt a kötelességet teljesítette, melyre az embert, benső nemesebb érzése sarkalja. Ezért írott elismerést azért nem óhajtana, mert ha igénytelen munkásságával sikerült a jelenlevők és velük együtt érző hazafiak, honleányok szívében a jó indulatu méltánylást kiérdemelni, ezt többre teszi a föld legnagyobb legdrágább ékszerénél, legmagasabb kitüntetésénél. Megéljeneztek. A társaság végig tárgyalva az 50 évi programot, Sárdy Lőrincz jubileumi pénztárnok kezeihez az 50 évi fordulóra adományokat tett s meghitt, vidám hagulatban oszlott el 10 óra után.

Jelen voltak az estélyen: Biró József főhadnagy honv. egyl. alelnök, Nagy Pál számtanácsos főhadnagy, Nedoroszték János, Pollák Ignác, Póka Ferencz tizedes, Urlaky Péter, Esztegár Kristóf, Sárdy Lőrincz, Kuskó István, Sipos Károly, stb.

— **Honvédek vacsorája.** Tizenhárom kolozsvári öreg honvédet hívott meg barátságos társas vacsorára egyik helyi vendéglőbe a kolozsvári polgárság egy kis társasága. Az öreg honvédek vacsorája karácsony másodnapján este fél 7 órakor kezdődött és magyar szokás szerint nem volt hiány a felköszöntőkben. Szilágyi József elmondotta, hogy ők, a fiatalok hazafias érzést, a lelkesedést tanulják az öreg honvédektől, kiknek példája, nemes küzdelme a fiatalság előtt legenda szerű. Szerencsés a mai kornak az a fia, a ki fiainak, unokáinak majdan elmondhatja, hogy egy 48-assal kezét szorított. Az ő mestere is Bem lovas ütégének egyik tüzére volt, az öreg, Tóthfalusi József; az öreg honvédekét élteti. Horváth Lajos a Történelmi Lapok szerkesztőjére mond felköszöntőt, a ki az öreg honvédek ügyére a közönség figyelmét felkeltette s a multak emlékeit össze gyűjtve és megőrizve a jövő Magyarországnak kíván szolgálatot tenni. A muzeum Clauer Adolfrá köszöntött, a ki a polgárság körében az öreg honvédek mai megünneplésére hangadó volt. Ezenkívül még több felköszöntő is volt. A szomszéd szobában felhangzott a dalárok ajkairól a magyar himnus és Kossuth nóta. A lelkesedés általános volt. A társaság este 10 óra felé oszlott szét. Az estélyen részt vett 13 honvéd neve ez: Popini János, Majoros Albert, Tóthfalusi József, Bögözi József, Bálint Péter, Lestyán Mátyás, Schütz Sándor, Székely Mihály, Takáts András, Kiszler Barnabás, Székely János, Vass János, Bodó József.

Szerkesztői üzenet.

K. L. Abrudbánya. Nyugdíjat kaphat, ha honvédigazolványa van, vagyontalan, 65-ik életévét betöltötte, erkölcsileg kifogástalan. A nyugdíj iránti kérvényt a m. kir. miniszterelnökséghez kell intézni s mellékelni kell keresztlevelet, honvédigazolványát, feddhetetlen előéletéről szóló bizonyítványt, vagyontalansági bizonyítványt. A két utóbbit a községi elüljáróság állítja ki és a járási főszelembíró, ugyszintén a lelkész is láttamozza. Ha nincs még hatvanöt éves, akkor csak az esetben kap nyugdíjat, ha a 48/49-iki hadjárathban megsebesült és ennek következtében munkaképtelenné vált. Ha ez az eset forog fön, ezt kell igazolni tisztí orvos bizonyítványával. Ha sem nem sebesült, sem hatvanöt éves még nincs, de keresetképtelenségét igazolni tudja, segedelmet kaphat a honvédségitő egyesülettől. (VIII. Gyöngytyuk-utca 3. sz.) A kérvény és mellékletei bélyegmentesek.